

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1883. Första Kammaren. N:o 38.

Onsdagen den 16 Maj, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollen för den 7 och 9 i denna månad.

Anmälades och bordlades Stats-Utskottets utlåtanden:

N:o 12 b, med anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående anslag till en hospitalsbyggnad;

N:o 45, angående upprättande af ett sakregister till Rikets Ständers protokoll med bibang för tiden från och med år 1809 till och med år 1866; samt

N:o 46, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående fri dispositionsrätt öfver svenska statens fastighet i Paris; äfvensom

Sammansatta Stats- och Banko-Utskottets utlåtande N:o 2, i anledning af väckt motion om anslag till bekostande af utredning och förslag i fråga om hofstallets flyttning samt anskaffande af lämpliga lokaler för Riksdagen, Riksbanken, Riksgäldskontoret och Kongl. Stora teatern m. m.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran Lag-Utskottets den 12 innevarande Maj bordlagda utlåtande N:o 43.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 11 och 12 i denna månad bordlagda memorial N:o 44, med förslag till voteringspropositioner i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut angående låneunderstöd för odling af sankatrakter m. m.

1 punkten.

Herr Wallenberg: Om jag också funne den nya inrättning, som kallas odlingsfonden, vara bland det mest utmärkta och felfria, som kunde tänkas eller önskas, skulle jag icke desto mindre anse det icke vara lämpligt att medverka till en så beskaffad fonds tillkomst på sätt här blifvit ifrågasatt. Den 65 § i Riksdagsordningen har visserligen fått en så vidsträckt omfattning som möjligt, men jag kan

Voteringsproposition i fråga om odlingslån.

Voterings-
proposition
fråga om
odlingslån.
(Forts.)

aldrig tro, att hvarken när den nedskrefs eller när den af riksständen godkändes vid två riksdagar, någon kunde föreställa sig, att dit skulle kunna hänföras sådana frågor, som anginge helt och hållet nya institutioner, förutan hvilka statsverkets jemna gång ostördt kan fortgå. Att nu sätta upp en ny institution, som blifvit af ena Kammaren afslagen och som är afsedd att räcka under en lång framtid, om allt går väl, gent emot ett årligt anslag, sådant som blifvit af båda Kamrarne mångfaldiga gånger bifallet, anser jag vara en fullkomlig miss tydning af 65 §. När den föreskrifver gemensam votering, afser den endast sådana frågor, som angå statsverket och anses icke kunna falla, utan vara af beskaffenhet att Riksdagen ovilkorligen bör angående dem uttala sin mening, nemligen frågor om statens behof och sådana anslag, som utgå för ändamål, hvilka anses vara för statens ekonomiska framtid af vigt och befogenhet, men aldrig talade man, när paragrafen först blef föreslagen och antagen, om att gemensamt votera om sådana inrättningar, som möjligen kunde föreslås att upprättas under en kommande tid, och om hvilkas nytta eller nödvändighet eller dertill hörande bestämmelsers ändamålsenlighet båda Kamrarne icke kunnat enas. Således anser jag det vara alldeles orimligt att tillämpa denna 65 § i förevarande fall, såsom Stats-Utskottet föreslagit; och jag har här velat uttala denna min åsigt, för att, äfven om den icke understödjes, den må stå för min räkning i Kammarens protokoll. Vinner den deremot understöd, skall jag framdeles göra det yrkande, jag anser sakens vigt kräfva.

Grefve Sparre: Jag har icke kunnat finna annat än att Utskottet måste framlägga den voteringsproposition, som här föreligger till Kammarens behandling. Hufvudsaken är naturligtvis icke att en fond bildas, utan att för det afsedda ändamålet ett visst belopp ställes till Kongl. Maj:ts disposition. Fonden är, synnerligen efter de förändringar Utskottet vidtagit i Kongl. Maj:ts förslag, något ganska oväsentligt. Hvad innehåller nemligen förslaget om bildande af odlingsfonden? Först och främst i mom. B, att de till Statskontoret inflytande annuiteter å odlingslån skola till fonden öfverlemnas. Vidare under mom. C, att Riksgäldskontoret skall i mån af behof uppå requisition af Kongl. Maj:t till fonden öfverlemna medel till så stort belopp, som jemte nyssnämnda annuiteter må kunna erfordras till fyllande af högst en million kronor årligen. Och slutligen under mom. D, att Riksgäldskontoret skall af fonden erhålla godtgörelse för den ränteutgift, som, genom berörda medels öfverlemnande till fonden, för Riksgäldskontoret förorsakas. — Jag ber härvid att få observera, att anslaget på Riksgäldskontoret är visserligen ett låneanslag, men Riksdagen har aldrig gjort skillnad emellan ett anslagsbelopp, som skall utgå af skattemedel eller af lånta medel; och jag ber att i detta hänseende få påpeka den vote ring, som för några år sedan egde rum, då Kamrarne stannat i olika beslut rörande det belopp, som skulle anslås såsom lån till enskilda jernvägsföretag. Den ena Kammaren ville lemna $7\frac{1}{2}$ millioner, fördelade med $1\frac{1}{2}$ million årligen under 5 år. Den andra Kammaren 5 millioner, med en million årligen i 5 år. Derom voterades, och den lägre summan bestämdes. Jag vill äfven fästa uppmärksamheten derpå,

Voterings-
proposition i
fråga om
odlingslån.
(Forts.)

att mom. F med derunder stående villkor och bestämmelser inverkar på mom. C, eller det belopp, som skall utgå från Riksgäldskontoret. Att anslaget utgår under formen af en fond, bör icke hindra gemensam votering. Jag stödjer detta mitt påstående på Riksdagens behandling af en likartad fråga för några år sedan, eller 1879. Kongl. Maj:t väckte då ett förslag om inrättande af en jernväghypoteksfond. Den ena Kammaren biföll detsamma, men den andra Kammaren afslog det. En voteringsproposition uppställes. Jag vill icke trötta Kammarerna med att läsa upp den, men dess innehåll framgår klart af de ord, som innefattas i nej-propositionen: »Den, det ej vill, röstar Nej. Vinner Nej, har Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition angående bildande af en jernväghypoteksfond icke vunnit Riksdagens bifall.» Då ansågs alltså att gemensam votering borde rum.

Jag ber ytterligare att få påpeka, att Första Kammarens beslut icke innefattar ett rent afslag å Kongl. Maj:ts proposition. Första Kammarerna har nemligen beslutat, att med afslag å Utskottets hemställan för år 1884 ställa till Kongl. Maj:ts disposition ett belopp af 150,000 kronor, att användas såsom lån för befrämjande af utdikningar och aftappingar af sankta trakter och sjöar till beredande af odlingsföretag, samt vidare att för erhållande af lån, hvartill, enligt Kammarens nyssnämnda beslut, medel anvisats, de härom nu gällande villkor och föreskrifter skulle bibehållas. Första Kammarerna har således beslutat ett anslag att utgå af statsmedel, och jag kan icke tro, att Stats-Utskottet egt någon befogenhet att undertrycka denna Första Kammarens mening, utan att densamma ovillkorligen måste föranleda till gemensam votering. Hvad skulle Utskottet då uppställa såsom kontraposition? Afslag? Det hade varit omöjligt, då ingendera Kammarerna beslutat afslag. Mig förefaller därför, att Utskottet icke kunde uppställa annat än Kamrarnes beslut i dess helhet emot hvarandra. Andra Kammarernas beslut innehåller ett penninganslag lika väl som Första Kammarernas beslut. Första Kammarerna vill lemna ett anslag endast för 1 år; Andra Kammarerna deremot för 5 år. Detta är den egentliga skillnaden mellan de olika besluten. Jag tror således icke, att Utskottet kunde uppställa någon annan voteringsproposition än Utskottet gjort, och yrkar dertill Kammarernas bifall.

Friherre af Ugglas: Jag vill villigt erkänna, att denna fråga är ganska invecklad och svår att lösa, men jag tror icke, att Stats-Utskottet i detta fall träffat det rätta. Hvad är här fråga om? Å ena sidan föreligger ena Kammarernas beslut att bilda en särskild fond för ett särskildt ändamål med en stor förvaltning, med ett ord, om inrättande af en alldeles ny institution. Å andra sidan deremot den Andra Kammarernas beslut att anslå ett visst belopp, 150,000 kronor, för ett gifvet ändamål. Jag tror icke att, om Första Kammarernas beslut hade varit ett afslag utan något penninganslag, Kammarerna gerna skulle genom gemensam votering afgjort, huruvida en ny institution skulle komma att införas. Första frågan är helt enkelt den, om en fond skall bildas för ett gifvet ändamål. Sedan kommer den andra frågan, huru denna fond skall bildas. Således får jag säga, att jag har den allra största tveksamhet att genom gemensam votering afgöra, om en ny

Voterings-
proposition i
fråga om
odlingslån.
(Forts.)

fond skall bildas. Men jag är lika tveksam, om jag skall kunna afslå en proposition, som innebär ett beviljande af ett bestämdt belopp penningar, nemligen 150,000 kronor. Huru man än i detta fall fattar sitt beslut, följer man icke fullkomligt grundlagens mening i 65 § Riksdagsordningen. Hvad skulle Stats-Utskottet hafva gjort, frågade Grefve Sparre? Jo! 69 § i Regeringsformen och 65 § i Riksdagsordningen gifva en ganska tydlig anvisning åt Stats-Utskottet i dylika fall, nemligen att söka sammanjemka Kamrarnes stridiga beslut. Det står tydligt att gemensam votering skall ske endast när »Kamrarne fatta stridiga beslut, som ej uppå vederbörligt Utskotts förslag varda sammanjemkade». Utskottet har icke försökt en sammanjemkning. Någon *omöjlighet* att vinna en sammanjemkning synes mig icke förefinnas, ty man kan ju säga, att Andra Kammaren möjligen skulle gå in på att taga 150,000 kronor, mot det att Första Kammaren jemkade på villkoren. Jag tror således att Kammaren bör, innan Kammaren fattar sitt beslut rörande denna voteringsproposition, anmoda Stats-Utskottet att söka sammanjemka Kamrarnes olika beslut i denna fråga, och yrkar på denna grund återremiss. Jag vill härmed icke hafva uttalat, huru jag kommer att göra vid det slutliga afgörandet, men innan jag kan godkänna denna voteringsproposition, vill jag vara öfvertygad om, att en sammanjemkning icke kan komma i fråga.

Herr vice Talmannen: Enligt min åsigt är det alldeles uppenbart, att denna fråga angående en statsutgift — den gäller nemligen att till Kongl. Maj:ts disposition ställa ett belopp af högst 1,000,000 kronor årligen för ett visst uppgifvet ändamål — bör afgöras genom gemensam votering. Att det belopp, som på detta sätt ställes till Kongl. Maj:ts disposition, kommer att blifva föremål för en särskild förvaltning och utlemnas efter särskilda villkor, det är ju icke annat än ett sådant accessorium, som nästan ständigt följer med betydligare penninganslag.

Den omständigheten att dessa medel skola utlemnas icke såsom *anslag* utan såsom *lån* är icke af någon betydelse för denna fråga, ty, såsom herrarne behagade erinra sig, hafva vi röstat gemensamt så väl om lån, som om medgifvits, som om anslag.

Hufvudfrågan är den: är detta en statsutgift? Denna synes mig icke kunna nekande besvaras. I mom. F af den Kongl. propositionen heter det, att Kongl. Maj:t skall ega att *å fonden anvisa lån* för odling af sanko trakter. I mom. C omförmäles, att de härför erforderliga medel skola i vissa fall genom Riksgäldskontorets försorg anskaffas. Dessa omständigheter äro för mig alldeles afgörande; och på grund af desamma anser jag att gemensam votering rörande denna fråga bör ega rum.

Då dertill kommer, att båda Kamrarne i denna fråga fattat beslut, gående ut på användandet af statsmedel, och frågan således, om den icke komme att afgöras genom gemensam votering, oaktadt den afsåge dylika medel, skulle komma att förfalla, ser jag för min del verkligen ingen annan utväg, än att gemensam votering måste ega rum enligt Stats-Utskottets proposition.

Jag kan icke heller rätt väl fatta, att en återremiss till Utskottet

skulle kunna vara lämplig för en sammanjemkning af båda Kamrarnes beslut, hvilka äro så vidt skilda både i afseende på beloppen och i afseende på villkoren.

För min del anhåller jag om bifall till Stats-Utskottets förslag.

*Voterings-
proposition i
fråga om
odlingslån.
(Forts.)*

Herr Wennerberg: Jag skall efter det, som Herr vice Talmanen nyss yttrat, fatta mig helt kort.

En återremiss anser jag till intet tjena. Jag tror att det bör lätt kunna inses vara rent af omöjligt att derigenom åstadkomma något gagneligt. Derigenom skulle tvärt om uppkomma det besynnerliga, att denna fråga utan slutligt afgörande helt enkelt förfölle. Att sammanjemka på *det* viset, att en stor summa, som är beviljad af den ena Kammaren, nedsättes, mot det att den andra Kammaren medger eftergifter och ändringar i en del bestämmelser rörande användandet af en mindre, kan jag icke finna vara att åstadkomma något annat, än det helas fall.

I motsats mot den förste talaren anser jag således att här föreligger ett fall, der gemensam votering icke endast *kan* ega rum, utan der en sådan *måste* ega rum, om man vill hafva en afslutning på frågan.

Man har påstått, att här å ena sidan vore fråga om bildandet af en fond med särskilda bestämmelser, å den andra sidan om något helt annat; men ser man på ändamålet med de ifrågasatta anslagen, så framstår dock icke någon skilnad dem emellan. Det ena som det andra afser bortledande af öfverflödigt vatten. Den Kongl. propositionen, afseende en viss stor summa för detta ändamål, är antagen i Andra Kammaren. Just på grund af denna Kongl. proposition har denna Kammare anslagit en mindre summa för *samma* ändamål, dock med andra bestämmelser. Ligger då icke här ett sådant fall före, der saken skall afgöras genom gemensam votering? Jag hemställer till Kammarerna, hvilken gestalt denna fråga skulle få, om man låte den efter förutgången återremiss helt enkelt försvinna, ty något annat blir icke slutet. Kongl. Maj:t hade då framlagt en proposition och denna blifvit lemnad utan svar!

Man skulle visserligen kunna, med åberopande af 65 § Riksdagsordningen, finna det här föreliggande fallet något kinkigt, och jag medgifver detta. Vore det första gången ett sådant föreläge, skulle jag anse, att det kanske vore så godt att då statuera det exempel, att sådana frågor borde förfalla. Så har dock icke hittills skett. Med hvad skäl skall då denna praxis brytas, som hittills egt rum?

Jag för min del tror att frågan bör blifva föremål för gemensam votering och yrkar därför bifall till Utskottets förslag.

Herr Wallenberg: Då jag hört, att här yrkats återremiss, och då jag anser detta vara alldeles olämpligt, tillåter jag mig, på grund af hvad jag förut sagt och som jag icke är öfvertygad om att förslaget är riktigt, att yrka afslag på det framställda förslaget till voteringsproposition.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade Herr Grefven och Tal-

Voteringsproposition i fråga om odlingslån.
(Forts.)

mannen, att i afseende på Utskottets förevarande punkt blifvit yrkadt, dels att den föreslagna voteringspropositionen skulle godkännas, dels att punkten skulle till Utskottet återförvisas, dels ock att ifrågavarande voteringsproposition skulle afslås.

Härefter gjorde Herr Grefven och Talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande af den föreslagna voteringspropositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Herrar *Wallenberg* och *Stråle, Holdo*, begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som godkänner den af Stats-Utskottet i dess memorial N:o 44, 1:sta punkten, föreslagna voteringsproposition,

röstas Ja;

Den, det ej vill,

röstas Nej;

Vinner Nej, afslås ifrågavarande voteringsproposition.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—77;

Nej—50;

2 punkten.

Den föreslagna voteringspropositionen godkändes.

Föredrogs å nyo Särskilda Utskottets den 5 och 7 innevarande Maj bordlagda utlåtande N:o 1, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga propositioner N:is 2 och 3, afseende förändrad organisation af landtförsvaret, äfvensom i anledning af de inom Riksdagens båda Kamrar väckta motioner i dithörande ämnen.

Friherre De Geer: Då det framställda förslaget till ny härordning nu skall företagas till behandling, torde det vara lämpligt att först företaga någon paragraf, som innefattar någon af förslaget hufvudgrunder, deraf det hela är beroende och som därför osökt kan gifva anledning till en allmän diskussion. Jag tillåter mig därför föreslå, att Kammarerna, i fråga om första punkten af Särskilda Utskottets utlåtande N:o 1, måtte besluta att lagförslaget föredrages paragrafvis, samt att 40 § i sin helhet föredrages först; derefter de öfriga paragraferna i nummerordning; så rubrikerna; så de af Utskottet i ingressen föreslagna förutsättningar och vilkor; och slutligen förklarandet huru-

vida Kongl. Maj:ts förslag kan oförändradt godkännas; hvarjemte hemställes att Kammaren förbehåller sig att framdeles bestämma föredragningsordningen för de följande punkterna i Utskottets utlåtande.

Herr vice Talmannen: Jag anhåller att få förena mig i det af Friherre De Geer väckta förslaget rörande föredragningen.

På gjord proposition antog Kammaren Friherre *De Geers* nyssnämnda förslag.

1 punkten.

Utskottets förslag till lag om härordningen.

Förslag till lag om härordningen.

§ 40.

Hans Excellens Herr Statsministern Grefve Posse uppläste ett skriftligt anförande af följande lydelse:

De stora för fosterlandet viktiga frågor, hvilkas behandling af Kammaren inledes genom det föredragna betänkandet, äro så djupt ingripande i alla våra inre förhållanden, att jag redan nu bör klargöra regeringens ställning till desamma.

Jag behöfver väl knappast erinra Eder, mine herrar, om 1873 års skrifvelse till Kongl. Maj:t, deri Riksdagen, som icke förbisåg, att en ny härordning skulle föranleda ansenligt ökade kostnader, förklarar, att indelta armén icke vore tillräcklig för landets försvar eller lämplig som befälsstam för en armé bestående af värnpligtige, utan att en sådan stam, föga mindre talrik än den nuvarande indelta armén och omfattande jemväl kadetsoldater, borde bildas ur de värnpligtiges led mot ersättning af statsverket; hvarjemte Riksdagen anhöll, att Kongl. Maj:t i sammanhang med förslag till ny organisation af landets försvarsväsende, grundad icke på den indelta armén utan på en vidsträcktare tillämpning af den allmänna värnpligten, måtte föreslå stadganden om afskrifning efter en måttstock af tre procent årligen af rustnings- och roteringsbesvären samt af grundskatterna, så att samtliga dessa bördor komme att efter hand minskas och slutligen försvinna, emot det att jordbruksfastigheten åsattes bevilning efter samma grunder, som gälla för all annan fastighet.

Det är detta Riksdagens egna program, som efter uttömmande och långvariga utredningar Kongl. Maj:t lagt till grund för särskilda nädiga propositioner, innefattande fullständiga förslag och öfvergångsförslag till ordnande af så väl landt- som sjöförsvaret och till genomgripande förändringar i landets föräldrade skatteväsende. Kongl. Maj:t har dervid med sann konstitutionel uppfattning fäst obetingadt afseende vid Riksdagens uttalade önskan både i det afseende att förslagen äro i full öfverensstämmelse med de af Riksdagen antydda grunder, hvilka blifvit samvetsgrant i hvarje detalj tillämpade, och derutinnan att förslagen omfatta hela fältet för så väl försvars- som skatte-reformen.

Förslag till
lag om här-
ordningen.

(Forts.)

Statsrådet, som delar Riksdagens uppfattning derom, att indelningsverket och grundskatterna båda äro skatteformer, hvilka icke motsvara den närvarande tidens kraf på en *rättvis* och *jemn* fördelning af skattebördan, har, med fast öfvertygelse om den oafvisliga nödvändigheten att förstärka landets försvarskraft och att åstadkomma ett mera enkelt och jemnt fördeladt skattesystem, icke tvekat tillstyrka framläggande af de Kongl. förslagen, ehuru det mer än väl inser, att reformerande af sekelgamla häfdvunna inrättningar, hvilka, numera föråldrade, likväl i sin tid och under andra förhållanden varit fullt lämpliga, icke kan ifrågakställas utan att möta allvarligt men helt visst icke öofvervinneligt motstånd.

Det är regeringens afsigt att med de medel, som stå till buds, med hänsynfullt beaktande af alla berättigade intressen, med uthållighet och den kraft, som fosterlandskärleken och en stadgad öfvertygelse förläna, söka en för fäderneslandet lycklig lösning af dessa vidt omfattande, i vårt statslif djupt ingripande frågor, hvilka allt för länge hvilat tungt öfver folk och land och kunna menligt inverka på alla våra inre förhållanden, icke minst på det nya statsskickets normala utveckling.

Hvad särskildt beträffar det nu föredragna förslaget till förändrad organisation af landtförsvaret, har Kongl. Maj:t, med fäst afseende uteslutande å behovet att kunna med tillräckliga stridskrafter möta en anfallande fiende, tagit i öfvervägande så väl i militäriskt och tekniskt hänseende lämpliga anordningar, som äfven landets förmåga att utreda dermed förenade kostnader. Med iakttagande häraf hafva anspråken på landtförsvarets organisation i det Kongl. förslaget icke ställts högre än nödvändigheten bjuder. Vid detta förhållande är det själfklart, att regeringen måste motsätta sig hvarje förändring i det Kongl. förslaget, som innebär ett försvagande af härens styrka eller af fastheten i dess sammansättning.

Kongl. Maj:ts, af Utskottet i hufvudsakliga delar förordade förslag ordnar våra försvarskrafter på ett ändamålsenligt sätt och erbjuder, utan att fordra större kostnader än landet förmår att bära, en armé, som med hänsyn till den styrka, hvartill den vid ett fiendtligt öfverfall kan utsvälla, motsvarar landets behof och bereder åt försvaret i jämförelse med nuvarande försvarskrafter en väsentlig och tillfredsställande förstärkning.

Under förhoppning att Kammaren delar denna regeringens uppfattning och vill bringa den långvariga striden om försvarsväsendets ordnande till ett lyckligt slut, anhåller jag vördsamt om understöd för Kongl. Maj:ts proposition.

Beträffande de ändringar i detaljbestämmelser, som af Utskottet ifrågakställas, kommer Statsrådet och Chefen för Landtförvarsdepartementet att i hvarje särskildt fall afgifva yttrande.

Herr Carleson lät uppläsa följande, skriftligen affattade anförande:

Som detta betänkande är det första af den rad af dylika, som erfordras för att utplåna indelningsverket och grundröntorna, och ingen kan vara mera angelägen att biträda vid samma företag, än jag för

*Förslag till
lag om här-
ordningen.*

(Forts.)

min del är angelägen att rentvå mig från misstanken om delaktighet deruti, så må det icke förtänkas mig, att jag, af sjuklighet hindrad att muntligen uttala min mening, söker att åtminstone i största kort-het framställa den skriftligen med tillkännagifvande af mina skäl. Omöjlig kan jag finna den nya arméorganisationen vara för landet betryggande — fast hellre tvärt om, såsom med temlig visshet kan af de sakkunniges strider inhentas. I vissa hänseenden synes mig den nya organisationen vara sämre än den nuvarande, äfven om man finge hoppas, att den värfvade stammen skulle blifva bättre än eliten af den nu befintliga, sådan den senare för icke länge sedan skickade sig här i Stockholm; och i hvarje fall måste efter min tanke kostnaden för den värfvade arméns upprätthållande till beräknad styrka komma att mycket öfverstiga kostnaden för den indelta armén och nästan med hvarje år blifva för nationen mer och mer betungande. Bevisen härför torde för tillfället vara så mycket öfverflödigare att anföras, som jag föreställer mig, att en hvar af Kammarens ledamöter redan har i fragan stadgat sin mening lika fast som jag. Indelningsverket liksom grundröntorna äro sedan sekler tillbaka genom lag bundna vid jorden, uti hvilken egares hand den må komma, och innefatta således verkliga sakrätter, de der åtfölja eganderätten till jorden, ehvad den tagits i arf eller annorledes åtkommit, och hvilka sakrätter innebära en med jorden öfvertagen gäld, för hvilken egaren antagligen blifvit vid jordens mottagande godtgjord. Förenämnda sakrätter utgöra på en gång den största och den redbaraste delen af statens egendom, i jemförelse hvarmed gåfvan af kronans i Kammarkollegium förvarade juveler skulle vara en försvinnande obetydlighet. De äro af samma beskaffenhet, som de i jorden in-tecknade nyttjande- och fordringsrätter, hvilka tillhöra enskilda personer, och skulle af ett eller annat skäl någon statens egendom bortskänkas, synes billigheten kräfva, att den hellre bortskänkes till förmån för dem, som ega litet eller intet, än till förfing för dem, och till förmån för dem, som ega största delen af Sveriges jord. Ett motsatt förfarande kan svärligen förfela att, såsom icke blott Sveriges egen historia om reduktionen under 16:de och 17:de århundradena, utan äfven sjelfva världshistorien visar, efterföljas, förr eller senare, af en fruktansvärd efterräkning. Något allmänt gagn, som icke kunde ernås med mindre än att både statens fördelar af indelningsverket och grundröntorna bortskänkas, har icke visats, icke heller kan det af mig upptäckas; och att för tillfredsställandet af fullkomligt oberättigade privatanspråk uppoffra eller bortskänka statens egendom, är efter min tanke högst orätt. Om hvad rättsidén innebär efter den gamla definitionen: »Suum cuique tribuendi voluntas», vill jag icke tala, derför att begreppet om rätt har för mängden ett konventionellt och ganska sväfvande innehåll i synnerhet bland den talrika och tillfälligtvis uppburna klass af politici, som kallas opportunist, och hvilka föga bekymra sig om hvad rätt är, när ändamålet synes dem godt. Deremot tillåter jag mig att åberopa den kristna sederegeln »att icke göra åt andra, hvad man ej vill skall göras åt en sjelf», och jag är öfvertygad att, om Kammarens ledamöter vore, exempelvis, delegare i ett enskildt bolag och nödgades åt visse medbolagsmän anförtro bevakandet af det gemensamma intresset, men dessa förtroendemän begag-

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

nade uppdraget till att, under förebärande af sagda intresse, tillägna sig sjelfve eller annorledes förskingra någon del af den gemensamma egendomen, ingen af Kammarens ledamöter skulle vara dermed belåten. För min del kunde jag icke finna ett sådant förfaringsätt vara ens ursäktligt, och som jag icke har mig bekant, att det finnes olika sedelag för riksdagsmän och för icke-riksdagsmän, så måste jag, utan att därför böra anses betrakta staten som ett bolag, afslå betänkandet, äfven under förutsättning af det otroliga, att det möjligen hölle hvad det lofvar eller rättare sagdt förespeglar. Min ståndpunkt i frågorna om indelningsverkets upphäfvande och grundröntornas, eller, såsom de oftast benämnas, grundskatternas bortskänkande är härmed angifven och torde icke tarfva någon ytterligare utläggning för hvarje särskildt betänkande i ämnet.

Herr von Möller: Jag tillhörde icke den majoritet inom denna Kammare, som vid 1873 års riksdag med tre rösters öfvervigt bestämde aflåtandet till Kongl. Maj:t af den underdåniga skrifvelse, hvars innehåll nyss blifvit af Hans Excellens Statsministern delgifvet. En framstående, numera hädangången ledamot af denna Kammare, uti hvilken reservation jag tillika med 53 af Kammarens ledamöter instämde, yttrade då, att »sedan den off- och defensiva alliansen, som vid 1873 års riksdag blifvit ingången mellan ett visst parti i Första Kammaren och landtmannapartiet i Andra Kammaren, lyckats att sammanbinda arméorganisationsfrågan med den om grundskatterna och i och för sådant ändamål började att ackordera, man icke behöfde vara någon klyftig profet för att kunna förutsäga, att indelningsverket väl skulle sopas bort, men att något *dugligt* ej komme i stället». Herrarne må sjelfve afgöra, huruvida denna spådom synes komma att besannas eller ej.

Kompromissens verkningar föreligga nu i de nådiga propositioner, som till afgörande hvila på Kammarens bord. Man kunde icke vänta dem till sjelfva hufvudsyftet annorlunda af en ministèr, hvars chef är utgången ur det s. k. landtmannapartiet. Men lika öppet måste det erkännas, att med det öde, som de efter 1873 framlagda arméorganisationsförslagen fått röna, det för regeringen — för att nyttja chefens för Landtförsvarsdepartementet ord — »endast kvarstår en enda väg oförsökt, och den är ett vädjande till systemet: stam, anskaffad på frivillighetens väg och af statsverket aflönad, samt beväring».

Chefen för Landtförsvarsdepartementet säger, att ett sådant system *kan* medgifva en icke oväsentlig förbättring af vårt nuvarande försvarsväsende. Dessa ord antyda en tvekan, en hänvisning till en möjlighet, men icke någon visshet eller försäkring om förbättringar, och kunna — uttalade af krigsministern, åt hvilken allmänna omdömet tillerkänner framstående militära insigter och som visat prof på sjelfständighet, då han nyligen öppet reserverat sig mot ett af hela Statsrådet fattadt beslut — dessa ord, säger jag, kunna ej annat än framkalla tvekan. ja misstro till ett härordningsförslag, som vill ersätta den indelta soldaten med en värfvad stam och en tjenstetid af minst två och i undantagsfall högst tolf år, såsom i den nu föredragna paragrafen är föreslaget.

Det är också mot denna paragraf, jag ber att få rigta några anmärkningar. En högre militär, hos hvilken man är berättigad att fordra fullkomlig sakkännedom, har inför ett flertal af denna Kammares ledamöter offentligent framlagt sina åsikter om den föreslagna nya stammens företräden framför den indelta soldaten, och sedermera i en broschyr med titel: »Hvad innebär det Kongl. härordningsförslaget?», hvilken utdelats här i Kammaren, ytterligare framhållit hvad han förut för en del af Kammarens ledamöter uttalat. Jag anser mig därför berättigad att upptaga några af dessa uttalanden, men förbigår dervid hvad som yttrats om den gamle indelta soldatens och den unge värfvades relativa mod i striden, »att tanken på hustru och barn hindrar mången af de förra att med ifver kasta sig bland faror och död; att den gamle är försiktig och mera angelägen om lifvet och i regeln icke skall uträtta hvad den unge soldaten utan tvekan vågar sig på». Är denna uppfattning sann, så är den fälda förkastelsesdomen jemväl utsträckt till svenska arméns så väl gifta som äldre officerare och underofficerare. Men då den, som uttalat denna dom, sjelf är 49 år gammal och gift samt fader, torde med de anförda orden vara så illa menadt.

Förslag till lag om härordningen.
(Forts.)

Ett annat på fakta stödt meddelande lemnades Kammarens medlemmar rörande Vermlands fältjägarecorps, »hvilken rekrytering och tjenstgöringsförhållanden hafva mesta likheten med Kongl. Maj:ts förslag och därför torde kunna gifva någon ledning för bedömandet af den blifvande stammen».

Denna corps utgöres för närvarande af jordegare, arrendatorer, torpare och hemmavarande hemmanssejaresöner eller andra hemmasöner till 32 procent; af drängar, statkarlar samt vid bruk eller sågverk anställda personer och handverkare till 58 procent; och af volontärer, spel och personer egnande sig åt hvarjehanda andra sysselsättningar till 10 procent. Det är utan tvifvel den första kategorien eller vid jordbruket fästa personer, som höjt denna corps, hvilken för några årtionden tillbaka utgjordes af vagabonder, till den aktningvärda ståndpunkt, den nu intager. Men tror man verkligen att den föreslagna stammen skall i sig upptaga samma antal besutne och bofaste män, när första vilkoret för deras soldattjenst är, att de under 20 till 24 på hvarandra följande månaders tid skola lösryckas från sitt jordbruk och sina hem för att tjenstgöra i rekryt- och korporalskolorna? Ja, jag tviflar till och med på, att stammen — åtminstone i de orter, der års- eller arbetslönerna stå högre än de aflöningar, som erbjudas den på »frivillighetens väg» eller genom värfning antagne soldaten — skall kunna fyllas med sådana unge män, som utgöra 58 procent af förenämnda corps, eller män ur den tjenande och arbetande klassen, hvilkas duglighet, nykterhet och goda frejd göra dem eftersökta af arbetsgifvarne. Återstå alltså för denna stams rekrytering ynglingar i omyndighetsåldern, hvilka ännu icke valt eller äro fullfärdige i något yrke, eller sådana unge män tillhörande beväringens första uppbåd och således i en ålder mellan 21 och 26 år, hvilka icke af arbetsgifvarne äro eftersökta eller ens antaglige. Äfven om den af staten anslagna aflöning, såsom antagligt är, i vissa landsorter icke skulle befinnas tillräcklig för anskaffandet af fullgoda rekryter, och rekryte-

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

ringen sålunda, enligt förslaget om upprätthållande af härens stamtrupp, §§ 3, 4 och 5, måste utöfvas af kommunerna, blifver likväl alltid valet af rekryter inskränkt inom den sistnämnda samhällsklassen.

Detta hade kunnat blifva annorlunda, om tjänstetiden för den nye stamsoldaten utsträckts utöfver den föreslagna, eller minst två och i undantagsfall högst tolf år. Kommunerna hade i sådant fall kunnat, genom beredande af ett hem åt sina »kommunalsoldater», med mera sannolikhet erhålla i alla händelser fullgoda rekryter. Men då hade den värfvade stammen fått samma stora lyte som den indelta, nemligen »att icke kunna svälla ut».

Jag har begärt ordet i början af debatten i den förhoppning, att under dess fortgång mina anmärkningar och mina betänkligheter måtte varda af de utskottsledamöter, som tillstyrkt härordningsförslaget, till fullo häfda och att det alltså måtte varda ådagalagdt, att en stam i allo lämplig och värdig att i sina leder upptaga landets värnpliktige unge män kan genom värfning bildas ur den lägsta arbetareklassen. Sker ej detta — och jag betviflar, att så kan ske eller att någon vågar att rörande det nya systemets tillämpning uti sitt uttalande gå längre än krigsministern gjort eller att systemet »kan medgifva en förbättring» — då kommer jag att rösta afslag å det föreliggande härordningsförslaget.

Herr Mankell: Då det är tillåtet att nu yttra sig öfver förslaget i dess helhet, skall jag be att få begagna mig af detta medgifvande för att uppdraga en parallel mellan vår nuvarande härordning och den, som blifvit af Kongl. Maj:ts föreslagen. Jag tror detta vara i hög grad behöfligt, på det man må kunna inse, hvad det Kongl. förslaget verkligen innebär och hvilken högst betydlig, för att icke säga utomordentlig, tillväxt i försvarsstyrka, landet derigenom skulle erhålla. Jag beklagar, att icke en sådan parallel för längesedan blifvit framställd, vare sig af försvarskomitén eller af regeringen eller af Utskottet; ty jag är öfvertygad om att, derest så skett, skulle en stor del af de obefogade anmärkningar, som blifvit rigtade mot Kongl. Maj:ts förslag, hafva uteblifvit. En sådan parallel torde lämpligast kunna verkställas derigenom, att man söker göra sig reda för, hvilken styrka, som under den ena eller andra förutsättningen kan *vid mobilisering* uppställas. Beträffande det Kongl. förslaget finnes tillräckligt material för en sådan parallel uti den mobiliseringsplan, som är samma förslag bifogad. Men hvad beträffar mobiliseringen af vår nuvarande armé, så bekänner jag, att det varit mycket svårt att i det afseendet samla tillförlitligt material, emedan vederbörande icke velat visa den förhandenvarande mobiliseringsplanen. Jag har därför varit tvungen att på egen hand söka taga reda på de viktigaste siffrorna, men tror att dessa skola vara temligen rigtiga.

Betraktar man då förhållandena, först med afseende å befälskadern, sedan beträffande stamtruppen och beväringen och slutligen med hänsyn till mobiliseringen i sin helhet, så finner man, att *befälskadern* genom det Kongl. förslagens antagande skulle erhålla följande tillökning:

officerare, som nu utgöra	1,734,	skulle ökas till	2,162,
fanjunkare o. s. v., »	362,	» » »	541,
sergeanter, »	1,238,	» » »	3,062,
korpraler o. s. v., »	2,097,	» » »	3,071,
spel, »	1,572,	» » »	1,370,
civil personal, »	572,	» » »	812.

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

Hela den fasta befälskadern, som nu uppgår till 7,575 personer, skulle alltså enligt Kongl. Maj:ts förslag komma att utgöra 11,018 personer. Men härtill böra äfven räknas vice korpraler, hvilka nu uppgå till ett antal af 1,652, men enligt Kongl. Maj:ts förslag skulle ökas till 4,851. Dessa båda kategorier ingå dock i stamtrupperna. Vidare tillkommer enligt det Kongl. förslaget den värnpliktiga befälskadern, bestående af 1,307 subalternofficerare, 1,243 underofficerare, 1,617 vice korpraler och 526 spel, eller tillsammans 4,693 personer, som icke finnas i den nuvarande härordningen. Nu kan man visserligen säga, att det är temligen ovisst, om man verkligen erhåller denna befälskader, men jag ber få erinra, att uti densamma ingå dock 724 f. d. fast aflönade personer, som måste anses såsom med visshet paräkneliga, och vidare alla värnpliktige underlöjtnanter, som äro tvungne att gå denna väg för att blifva fast aflönade och hvilka förslagsvis beräknats till 600 stycken. Och åtminstone dessa båda kategorier blifva fullt paräkneliga. Utom de nu nämnda lära så väl framdeles som för närvarande finnas pensionerade officerare och underofficerare till ett antal af 449 samt i reserven kvarstående sådane, till ett antal af 188. Sammanlägger man alla ofvan nämnda till befälskadern hörande personer, så får man enligt vår nuvarande härordning ett antal af 9,864 emot 21,203 enligt Kongl. Maj:ts förslag, som alltså erbjuder ett mer än dubbelt så stort antal.

Men det är icke blott till siffran den blifvande befälskadern öfverträffar den nuvarande, utan äfven i afseende på kvaliteten. Redan den värnpliktige underlöjtnanten måste genomgå en kurs, som i det närmaste motsvarar hvad en officer för närvarande är skyldig att inhemta och ungefär uppväger hvad de flesta äldre officerare i sin ungdom genomgått, nemligen, alla möten och öfningar oberäknade, en teoretisk skola på sex månader och en instruktionsskola på sex månader. Till och med en simpel korpral skall genomgå en underofficersskola på ett år. Likaså med de flesta öfriga befattningar. Sammanlägger man nu så väl den kvantitativa som den kvalitativa tillväxt, som befälskadern skulle erhålla enligt det Kongl. förslaget, så finner man att nämnda kader skulle blifva icke blott dubbelt utan tre- till fyradubbelt så stark som för närvarande.

Ungefär samma förhållande eger enligt Kongl. Maj:ts förslag rum med *stamtruppen*. För närvarande räkna vi enligt en uppgift omkring 30,600 stamsoldater. Enligt en annan uppgift, som förekommer i Ut-kottets betänkande, läres antalet stamsoldater likväl icke uppgå till mer än 29,800, deri inberäknade 2,800 rekryter och vakante; men jag vill dock nu antaga den först nämnda siffran eller 30,600 man. I stället för denna skulle vi enligt Kongl. Maj:ts förslag få en stamtrupp på 44,195 man, hvartill inom viss tid kunde läggas 2,787 man, så att denna trupp enligt Kongl. Maj:ts förslag skulle ökas

Förslag till
lag om här-
ordningen.

(Forts.)

med åtminstone 50 procent. Fördelad på de särskilda vapnen skulle den komma att bestå af:

infanteri	23,060	man	mot	nuvarande	22,500	man,
kavalleri	8,432	»	»	»	4,200	»
artilleri	8,638	»	»	»	3,200	»
fortifikation ...	2,481	»	»	»	700	»
träng	1,584	man	mot	ingen	för	närvarande.

Sammanräknar man nu hela befälskadern med hela stamtruppen, skulle vi vid en mobilisering under nuvarande förhållanden blott kunna påräkna 38,812 man, men enligt det Kongl. förslaget 63,334 man med minst dubbelt så god utbildning. Hvad beträffar stamtruppens utbildning, så känna herrarne alla, huru svag denna nu är. Den beräknas för infanteriet vanligtvis till 4 månader och för kavalleriet till 2 rekryt- och remontskolor på 3 månader hvardera — allt förutom underbefäls-skolorna — men enligt det Kongl. förslaget skulle en stamsoldat undergå 20 till 24 månaders utbildning.

Hvad angår *beväringen*, hafva vi enligt den nuvarande härordningen blott fem klasser, som beräknas uppgå till omkring 100,000 man; men enligt Kongl. Maj:ts förslag skulle vi erhålla tjugu klasser beväring, hvilkas antal i det Kongl. förslaget blott beräknats uppgå till 180,000 man, hvaraf likvisst blott en del genast ingår vid mobiliseringen, men 65,000 man återstå till ersättning af lidna förluster. Enligt min åsigt är förstånmda siffra dock alldeles för låg, och jag skall vid ett annat tillfälle bevisa, att man upptagit beväringssklasserna allt för svaga, då man beräknat den blifvande skärpta kontrollen, som nu icke finnes. Sannolikt blir den disponibla beväringstyrkan närmare 250,000 man. I stället för en månads utbildning, som beväringen nu är underkastad, skulle den enligt Kongl. Maj:ts förslag få tre månaders utbildning.

Af ständigt underhållna hästar hafva vi nu 5,000. Enligt Kongl. Maj:ts förslag skulle dessa blifva 10,000.

Alla dessa förhållanden göra, att man vid mobilisering verkligen kan uppbringa en styrka, som antagligen med 150 procent öfverträffar den, som nu skulle kunna uppställas. För närvarande kan man sannolikt i första linien icke uppställa mer än 50,000 man, och till depöterna kunna inkallas omkring 20,000 man. Man har visserligen äfven velat förneka detta och påstått, att en vida mindre styrka skulle kunna uppsättas. Men detta anser jag såsom en öfverdrift nedåt, hvilken saknar grund. Enligt Kongl. Maj:ts förslag deremot skulle man kunna uppställa en linie af 108,000 man och dessutom en reserv af 28,000 man samt ersättningstrupper till ett antal af 40,000 man. Således å ena sidan 70,000 man mot 176,000 man å den andra sidan, och desse senare betydligt mera utbildade och försedde med tillräckligt befäl.

Jag vill nu icke uppehålla mig vid tross, kanoner och hästar, ty jag känner icke de siffror, som angifva nuvarande förhållanden i dessa afseenden. Ut i det Kongl. förslaget beräknas dessa, såsom herrarne hafva sig bekant, till följande tal, nemligen:

tross	8,500 fordon,
kanoner	492 stycken, och
hästar	44,000 stycken.

Förslag till
lag om här-
ordningen.

(Forts.)

Man kan således, tror jag, med full befogenhet påstå, att den föreslagna härordningen icke blott är dubbelt starkare än den nuvarande, utan, om man afser både kvaliteten och kvantiteten, 3 à 4 kanske 5 gånger starkare. Alla de påståenden, som blifvit gjorda, att den af Kongl. Maj:t föreslagna härordningen skulle blifva svagare än den nuvarande eller åtminstone högst obetydligt starkare, anser jag därför vara fullkomligt ogrundade och endast bevisa, att de personer, som framställt dem, icke gjort sig besvär att sätta sig in i förhållandena.

Då jag nu tagit mig friheten att göra denna jämförelse, så erkänner jag gerna, att det skett icke blott för att bevisa den föreslagna härordningens utomordentliga styrka i förhållande till den nuvarande, utan äfven för att ådagalägga att en nedsättning i densamma är möjlig, utan att därför vår försvarsförmåga i någon märkligare mån förminskas; ty om man af denna härordning, som är 4 gånger bättre än den nuvarande, skär bort en fjerdedel, så tror jag, att man kan vara belåten med de öfriga tre fjerdedelarne, om annars skäl finnas till sådan nedsättning.

Nu skall man emellertid från motståndarnes sida säga: »hvartill tjenar det att uppdraga en så lysande tablå i afseende på det blifvande härordningsförslaget, då det i alla fall troligen aldrig kommer att utföras, då det är en luftbild utan verklighet, t. ex. därför att det är för dyrt eller till följd af åtskilliga olämpliga och opraktiska bestämmelser, som icke kunna genomföras?» Då svarar jag: detta är icke något skäl till dess förkastande! Om det visar sig, att förslaget är för dyrt för våra tillgångar, hvilket jag verkligen anser vara fallet, så låt oss skära bort några mindre väsentliga delar och behålla återstoden, men icke rösta för afslag å det hela. På samma sätt, om några bestämmelser kunna anses finnas, som redan på förhand visa sig vara olämpliga, så låt oss ändra dessa bestämmelser, men behålla återstoden. Att vilja förkasta *allt* därför att vissa svaga punkter finnas, tror jag ingalunda vore klokt.

En bland de förnämsta anmärkningar, som man rigtat mot det Kongl. förslaget, angår den blifvande stammens moraliska och militäriska halt. Dessa anmärkningar känna herrarne alla till. De hafva förnummits inom pressen så tillräckligt, att jag icke behöfver upprepa dem. Men till svar derpå ber jag blott få anföra ett sakförhållande, som i mitt tycke bevisar grundlösheten af största delen af dessa anmärkningar, och detta är, att för närvarande finnas 9,000 indelta soldater utan torp (mot 14,000 som hafva torp), hvilka innehafva samma militära och sociala ställning som de blifvande stamsoldaterna. Vore beskyllningarne mot de sist nämnde befogade, skulle de äfven obestriddigen träffa soldaterna utan torp; men öfver dessa hafva indelningsverkets vänner, mig veterligen, aldrig klagat. Sedan indelningsverkets början, således under 200 år, har det funnits 6,300 nummer, som alldeles saknat torp, och dessa hafva varit lika väl besatta som de öfriga. De hafva icke utgjorts af strörotar här och der, utan af hela regementen af både kavalleri och infanteri. Det är bekant, att i Skåne

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

utgöres hela militären af stamtrupp utan torp. När detta nu visar sig vara förhållandet, så kan jag omöjligen inse, hvarför de föreslagna stamsoldaterna skulle blifva sämre; att de blifva bättre utbildade, lär ingen kunna neka, och det har jag nyss visat. Dertill kommer att de äfven måste blifva yngre och kraftigare, än de indelta soldaterna i allmänhet.

Det enda bland de framlagda förslagen, som varit af den beskaffenheten att det kunnat sättas mot det kungliga, är det, som en ärad reservant, Herr General Abelin, antydt i sin reservation. Jag vill för tillfället icke inlåta mig i någon kritik öfver detsamma. Det är mycket lätt att få indelningsverket att duga, när man ploekar i hop från det Kongl. förslaget allt som är bra och lägger till indelningsverket; men huru vida detta är samma inrättning, som nu finnes, och om denna inrättning i sitt nya skick, med alla dess ökade öfningar o. s. v., kan hålla i hop, detta lemnar jag derhän. Möjligen får jag tillfälle att längre fram yttra mig om denna sak, men för närvarande vill jag inskränka mig till att säga, att det synes som om det sålunda utvecklade indelningsverket skulle blifva fullkomligt lika dyrt som Kongl. Maj:ts förslag, om icke dyrare. Enligt reservantens egna beräkningar skulle de årliga kostnaderna ökas från 17,205,000 till 24,205,000 kronor; dertill komma, ehuru de icke synas, kostnaderna för rustning och rotering, som oaktadt de lättnader, reservanten vill bereda rust- och rotehållarne, troligen uppgå till ett par millioner. Så komma vidare alla de extra ordinarie kostnader, som enligt 1878 års förslag beräknats uppgå till 2 å 3 millioner; der hafva vi 28 å 29 millioner. I reservantens kostnadsförslag saknar jag äfven en utgift, som är sjelfskrifven, och det är kostnaden för uppsättning af nya torp eller för läggande af åkerjord till de gamla; ty, såsom jag förmodar, lära indelningsverkets vänner icke nöja sig med torp, som blott utgöras af bostad, och icke heller med torp, som hafva endast kältäppa; utan skola konsekvenserna utdragas, måste alla torp hafva åkerjord. Denna konsekvens har en motionär, Friherre Klinekowström, ganska riktigt utdragit och yrkar derför, att alla torp skola förses med behöflig jord, betesmark, skogsfång o. s. v. Är det nu meningen att öka de nuvarande 20,000 torpen med 8 å 9,000, hvilket, enligt reservantens förslag, skulle blifva förhållandet, så böra åtskilliga utgifter, och dessa troligen icke ringa, beräknas derför, äfvensom för anskaffande af åkerjord åt de gamla torp, som icke hafva sådan. Jag anför detta blott för att visa, att ett förbättradt och utveckladt indelningsverk enligt det enda förslag, som föreligger, åtminstone icke kan blifva billigare, än den nu föreslagna organisationen, utan med all säkerhet dyrare. Dessutom tillkommer kostnaden för ny uppsättning af den utrustning, som måste ske för en lika stor armé, som Kongl. Maj:t föreslagit, och hvilken icke kan undvikas.

Innan jag slutar, ber jag att få med några ord tillkännagifva min ställning till skattefrågan. Jag kan för min del icke gilla den åskådning, som ställer de föreliggande båda stora reformerna, nemligen försvarets förbättring och skatteväsendets förbättring, emot hvarandra på så sätt, att den ena skulle utgöra ett vilkor för den andra, eller att försvarsreformen skulle utgöra ett vederlag för skattereformen och tvärtom.

För mig synas båda dessa reformer lika önskliga och i och för sig lika värda att eftersträfvä. Att något sammanhang dem emellan skall uppstå, är naturligt, då i det förbättrade försvaret ingår upphäfvandet af indelningsverket, som tillika är en skattebörd; men detta är också det enda sammanhang, jag har kunnat finna.

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

I afseende på skattereformen fruktar jag, att man deraf i allmänhet blott ser den ena sidan. Man ser blott *den* sidan, enligt hvilken de, som hittills haft för litet skatter, skola få något mera. Och jag anser det visserligen vara ganska naturligt och menskligt att de sistnämnda skola spjerna emot skattereformen för att slippa större bördor än förut. Men jag är öfvertygad, att om man äfven kunde eller ville se skattereformens *andra* sida, nemligen dess ofantliga nationalekonomiska fördelar, så skulle man medgifva, att densamma icke blott gagnade *en* folkklass utan *alla*. Det är äfven derfor man i allmänhet företager skattereformer. Det är icke uteslutande för att tillfredsställa rättvisans fordringar; ty rättskänslan är ofta ganska svag, när det gäller egna, verkliga eller förmenta intressen. Utan det är därför, att man slutligen varseblifver de välsignelsebringande nationalekonomiska följderna för hela samhället och för alla dess lager. Min öfvertygelse är, att den lilla förhöjning, som de allt för mycket från skatter befriade folkklasserna skola få genom den ifrågasatta, under 37 år utsträckta, skattereformen, är en ren obetydlighet mot den tillökning i rikedom, som de på andra vägar skola erhålla genom ökad konsumtion och förbättrad produktion hos de folkklasser, som blifva befriade från sina, nu allt för tunga bördor. Såge man saken ur denna synpunkt, hvilken torde vara den enda rätta, skulle det myckna talet om bördors kastande från den ena klassen på den andra sannolikt tystna.

I afseende på den nu föredragna punkten vill jag endast nämna, att jag för min del anser det vara mycket bättre att från början vid stamsoldatens antagande bestämma en tjenstetid af 6 år, såsom förslagsställarne vid 1878 års riksdag ursprungligen ifrågasatte och hvilken äfven Särskilda Utskottet då accepterade. Då vore man fri från allt trassel med olika tjenstetid och rekapitulationer, som kunna utfalla både på ena och andra sättet, och då hade man i alla händelser en bestämd fredsstyrka af 25,000 man. Kanske återkomma vi under diskussionens lopp ännu en gång till detta kapitel, och då skall jag måhända bedja om ordet för att utreda förhållandet mellan fredsstyrka och krigsstyrka m. m. d.

För närvarande, då jag så länge haft ordet, vill jag icke ytterligare upptaga tiden, utan inskränker mig till att yrka bifall till den föreliggande punkten.

Herr Adelsköld: Den fråga, som här föreligger, är af så ödesdiger beskaffenhet och så djupt ingripande i våra sociala och ekonomiska förhållanden, att det torde vara en skyldighet för hvar och en, som har säte och stämma i denna Kammare, att öppet och frimodigt uttala sina åsigtter om densamma — inför samtid och efterverld. Jag skall därför bedja att äfven få yttra mina tankar och skall söka vara så kortfattad som möjligt.

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

Då ett förslag till härorganisation, byggt på samma grunder som här ifrågakvarande, framlades vid 1878 års riksdag, eller att armén skulle grundas på s. k. »frivilligt» antagen stam och beväring, uttalade jag min tvekan om saken, och jag har icke haft anledning att sedan dess ändra densamma, utan tvärt om, sedan jag haft tillfälle att taga noga och fullständig kännedom om den utredning, hvilken verkstälts af senaste landtförsvarskomité, har jag blifvit så mycket mera styrkt i de åsikter, jag då hade om detta förslags förkastlighet så väl i afseende på dess otillfredsställande organisation, som i synnerhet för de oerhörda och på förhand oberäkneliga kostnader, dess konsekventa genomförande skulle medföra för landet. Till statsrådsprotokollet för den 19 Juni 1880 yttrade Hans Excellens Herr Statsministern, och han har i dag i Kammaren repeterat detsamma: »Enligt mitt förmenande böra anspråken på försvarets organisation i fredstid ställas i jembredd med, men icke högre än folkets förmåga att bära dermed förenade uppoffringar». Sådan är äfven min åsigt om saken och jag tror, att detta är rätta grunden för hvarje försvarsorganisation, ty iakttages icke detta, så utarmas det land, den är ämnad att beskydda.

Vi skola nu tillse, huru 1882 års landtförsvarskomité fullgjort sitt åliggande att utreda försvarsfrågan och huru Riksdagens Särskilda Utskott verkställt granskningen af detta förslag, hvilket af Kongl. Maj:t framlagts till Riksdagens antagande.

Vid granskning af denna härordning har man att taga i betraktande dels den nya stammen — ty beväringen är ju densamma som förut, fastän med utsträckt öfning — dels kostnaden, dels ock slutligen den lag, hvarpå stammens upprätthållande skulle grundas, det vill säga den så kallade garantilagen.

Jag kommer då först till den värfvade stammen; men innan jag ingår i ett närmare yttrande om densamma, ber jag att få nämna, att jag under tjänstgöring i tio år vid två värfvade regementen haft tillfälle att temligen fullständigt sätta mig in i det värfvade systemets alla förhållanden. När jag var 15 år gammal och skulle ut i verlden för 43 år sedan, så ansågs det på den tiden icke passande för en ung adelsman att blifva något annat än militär eller godsegare, och då godset icke kunde ses skymta ens i det mest affägsna fjerran, så sändes jag en vacker dag, efter hållet familjeråd, till Göteborg att »frivilligt och utan tvång», som det står i mitt kapitulationsbref, taga värfning på tre år vid Kongl. Göta artilleriregemente. Under denna tid tjänstgjorde jag i kasernerna, på vakt och i stallen o. s. v. och fick sålunda en grundlig kännedom om kasernlifvet och de värfvade kamraternas egenskaper. Derefter tjänstgjorde jag under nära 8 års tid på Vermlands Fältjägareregemente, som också är värfvad. Det är visserligen sant, att sedan dess hafva förhållandena icke obetydligt ändrats i ekonomiskt hänseende, ty underhållet har blifvit bättre och äfvenså beklädnaden och åtskilligt annat, men deremot har jag all anledning antaga, att det moraliska tillståndet icke är bättre nu än för 40 år sedan. Jag sluter härtill dels af de beskrifningar, man i nästan hvarje tidning kan läsa om allehanda excesser och illdåd, begångna af gardister, artillerister, pontonier, om uppträden sådana som de, hvilka nyligen försiggått vid disciplinkompaniet å Carlsborg, dels ock af det stora antalet afskedade

soldater af de kasererade trupperna, som finnas i fängelserna och arbetsinrättningarne.

Försvarskomitén har visserligen sökt göra troligt, att den nya s. k. »frivilliga» stammen skall blifva helt annorlunda än de nuvarande garnisonerade värfvade trupperna, men jag tror, att man i en så ytterst viktig sak bör mera stödja sitt omdöme på hvad erfarenheten konstaterat, än på lösa antaganden och förhoppningar, och att uttalanden af högt stående skickliga och erfarna militärer således böra tillmätas mycken betydelse och väga tungt i vågskålen. Jag skall därför bedja få anföras hvad tvenne f. d. krigsministrar yttrat om en värfvad stam för vår armé.

Krigsministern General Weidenhielm yttrade i Första Kammaren år 1875:

»Jag tror, att man icke kan beträda en farligare väg än att uppsätta en stam på värfvningens grund. I England, det enda land, der ett sådant sätt att uppsätta stammen ännu begagnas och der landets läge och maritima öfverlägsenhet, i förening med dess rikedom, göra detta sätt ännu möjligt, öfverflöda de militäre chefernas och krigsministerns rapporter af tallösa klagomål öfver oupphörliga deserteringar och stigande demoralisation inom armén. En blick på vår egen värfvade armé är i detta afseende för oss upplysande. Oaktadt befälets bemödande och oaktadt förhöjningen af värfvningspenningarne samt det rikliga och goda underhållet, har det varit omöjligt att upprätthålla denna armé till ens $\frac{3}{4}$ af den ursprungliga numerären utan att betydligt sänka anspråken på den värfvades både moraliska och fysiska egenskaper. Så är förhållandet, då det gäller några tusen man, och må vi tänka oss, huru det skulle blifva, om 30,000 man behöfde värfvas. Det skulle vara ogörligt äfven med de största penningeuppsparningar, om man icke på samma gång vidöppnade arméns led för samhällets olycksbarn. Och i en sådan stam skulle våra söner finna sitt stöd i farans stund och en skola under fredens dagar! *En sådan stam skulle blifva opålitlig i striden och en landsplåga under freden.*»

Sedermera Krigsministern, General Rosensvärd, anförde i denna Kammare vid samma riksdag:

»De svårigheter, som redan nu finnas att upprätthålla den lilla värfvade stam vi nu hafva, måtte tala alldeles tillräckligt för överkställbarheten af detta förslag, utom det att denna stams beskaffenhet och sammansättning blifvit redan förut af en talare skildrade, och der-till har jag föga att tillägga. Jag har blott velat nämna dessa ord, emedan jag icke ifrågasatt, att någon inom denna Kammare skulle på allvar vilja vidhålla detta förslag.»

En föregående talare på hallandsbänken har anført ett yttrande af nuvarande Krigsministern till statsrådsprotokollet, deri han säger, att ett sådant system *kan* medgifva en icke oväsentlig förbättring af vårt nuvarande försvarsväsen, ehuru han slutade med att säga, att han visserligen icke saknade »öga för de brister, som äro med systemet stam och beväring oskiljaktiga». Deraf vill det äfven för mig synas, som om vår nuvarande Krigsminister icke heller skulle till alla delar godkänna den föreslagna arméorganisationen, utan möjligen anse den såsom en öfvergångsform till något annat bättre. Och jag sluter till

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

Förslag till
lag om här-
ordningen.

(Forts.)

detta så mycket mer, som i ett anförande i sällskapet Värnpligtens Vänner, hållet af t. f. Chefen för Generalstaben Friherre Rappe, antydes, att Värnpligtens Vänner icke borde förkasta det Kongl. förslaget, därför »att det skulle föra försvarsfrågan in på en väg, hvarpå den skulle kunna föras framåt i full öfverenstämmelse med tidens fordringar», hvarmed jag förmodar att talaren syftade på allmän värnpligt. För min del antager jag i likhet med de framstående män, som jag ofvan citerat, att den ifrågavarande värfvade stammen, såsom Försvars-Utskottet jemväl antagit, kommer att bestå af samhällets lägst stående, minst bildade klasser, eller af samma element, som de nuvarande värfvade kasernerade trupperna. Och under sådana förhållanden må det icke undras öfver att man i allmänhet taget i landet är förskräckt för dessa kaserner och dessa värfvade trupper, och fruktar dem nästan lika mycket som pesten.

Jag nämnde för en stund sedan, hurusom en mängd af manskapet vid våra värfvade regementen, sedan de skilts derifrån, återfunnits i fängelserna och arbetsinrättningarne; och jag skall med några siffror belysa detta förhållande. Enligt Fångvårdsstyrelsens berättelse för år 1881 funnos i fängelserna 407 fångar, som förut tillhört armén. I Stockholms stads arbetsinrättning funnos den 1 Mars 1883 intagna 714 hjon, deraf 187 voro f. d. gardister. Dessutom lära från de värfvade regementena vara »bortskänkta» till disciplinkompaniet på Karlsborg, efter hvad man sagt mig, omkring 200 man. Detta gör inalles 794 man; och då den värfvade kasernerade styrkan utgör 6,377 man, så uppgår sålunda antalet af de å straff- och arbetsinrättningar intagne till omkring 12 procent af det hela. Dessutom har jag anledning tro, att i kronoarbetarescorpserna finnes ett icke obetydligt antal af dem, som förut tillhört den värfvade armén. Och det är för mig uppgifvet, att uti hemmet för husvilla karlar i Stockholm, $\frac{3}{4}$ af dem, som der söka herberge och hvilkas antal i allmänhet uppgår dagligen till 70 å 80, utgöras af f. d. gardister. Med dessa siffror för ögonen kunna kasernerne betraktas såsom uppfostringsanstalter för brott och elände. Nu är visserligen sant, att en del af ofvanstående siffror, som jag anført, icke afse endast de kasernerade trupperna, utan äfven den öfriga armén; men då man vet, huru ytterst sällan det inträffar, att någon soldat af indelta armén begår brott eller kommer i misère, och då man tillika besinnar, att af den mängd brottslingar samt försupna och förfallna individer som finnas, det icke kan med säkerhet bedömas, hvilka som förut tillhört den kasernerade armén, så tror jag, att man icke tager till för mycket, om man säger, att minst 800 af dessa tillhört de värfvade kasernerade trupperna, samt att de flesta utbildats till brottslingar och förfallit under vistandet i kasernerne. Om man nu tänker sig huru en sådan värfvad stamtrupp skulle komma att taga sig ut i verkligheten, så innehåller det föreliggande förslaget, att den skulle ligga i kaserner 20 till 24 månader, allt efter de olika truppslagens beskaffenhet. Under denna tid lemna de sina förut innehafda befattningar för att egna sig åt militäryrket, och man har föreställt sig, att de efter slutligen genomgången kurs skulle kunna återtaga sina civila befattningar. Men sådant lærer nog i allmänhet komma att möta svårigheter. Och i alla fall hafva de lemnat sina förutvarande anställningar och måste

söka nya. Under tider, då det är god tillgång på arbete, torde detta lyckas temligen lätt. Men i tider, då ett motsatt förhållande eger rum, kunde det hända att man finge se större delen af den värfvade stammen ute på vandring på landsvägarne, för att skaffa sig arbete och »lefvebröd», och lyckas detta ej, måste de tigga eller stjäla, ty de kunna ju ej svälta ihjel — och jag frågar, kan en *sådan* ambulatorisk stam vara lämplig till »mönster» och »föresyn» för Sveriges värnpligtiga ungdom och kan det vara nyttigt att ställa denna ungdom i ledet jemte en sådan stam?

Förslag till lag om härordningen.

(Forts.)

Man har jemfört dessa värfvade trupper med Vermlands fältjägare, men jag tror för min enskilda del att detta icke är fullt riktigt; manskapet är der visserligen, likasom den föreslagna stamtruppen skulle blifva, värfvad; men tjänstgöringstiden är kort — i regeln endast 22 dagars regementsmöte — och kasernerung ifrågakommer icke. Skulle sådan införas, då skulle också Vermlands fältjägareregemente otvifvelaktigt snart komma att se ut på annat sätt. Det skulle icke blifva besutna gårdsegare och dylika, som toge anställning, för att under en kortare tjänstgöring under sommaren tjena en ganska hederlig dagspenning, utan löst folk, som saknade hem. Jag har räknat ut, att en Vermlands fältjägare för hvaje dag han tjänar Kongl. Maj:t och kronan får i ersättning 2 kr. 21 öre jemte inqvartering och fritt vivre, och med sådana aflöningsförmåner är det icke underligt, att ordentligt folk tager tjänst vid corpsen, då de icke behöfva ligga borta från hemmet mer än några veckor. Men annat blifver förhållandet, om de kasernerats och nödgas lemna sina hem och andra befattningar för årtal. Vid Vermlands fältjägare äro emellertid icke alla mönstergilla. Jag har här en kungörelse från Konungens Befallningshafvande i länet, deri efterlysas icke mindre än åtta stycken, som rymt. Och den person, som skickat till mig denna kungörelse, uppgifver, att de jägare, som begifvit sig till Amerika, anses förlorade och aldrig efterlysas. Antalet rymda är således större än de i kungörelsen upptagna 8 st., hvilket ej är så obetydligt på 500 man, och på en styrka af 25,000 man skulle göra 400 man årligen.

Mig veterligen finnes något land i Europa mer än det rika England, som fortfarande har det värfvade systemet. Och att detsamma bibehålles der, kommer sig deraf, att engelsmännen, såsom bekant, icke tåla några band på sin frihet och därför icke underkasta sig allmän värnpligt, utan hellre betala huru mycket det kostar för att slippa gå ut sjelfve. Dessutom hafva engelsmännen sina kolonier i alla världsdelar att försvara, och härtill duger icke den allmänna värnpligten. Engelsmännen föredraga därför att köpa sina koloniers försvarare och dem som skola utföra dess krig; därför bibehålles värfningen, ehuru högst betydliga olägenheter äro dermed förenade. I Holland har det värfvade systemet varit gällande förut; men sedan det visat sig att, såsom af Krigsakademiens handlingar för år 1881 inhemtas, den värfvade stammen icke kunde upprätthållas på detta sätt, har man *måst* öfvergifva detsamma och öfvergå till lottning. Uti 22 häftet sid. 684 läses härom: »Att hålla den värfvade stammen fulltalig har visat sig alldeles omöjligt; man har då utom det årliga uppbädet måst komplettera genom lottning bland den värnpligtiga årsklassen, och detta har gjort

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Ports.)

att milisen allt mer och mer uppgått i denna stam». I Nord-Amerikas Förenade stater bibehålles också den värfvade stammen; men, såsom herrarne känna, har den stora republiken endast 25,000 man stående trupper, hvilka användas hufvudsakligen mot indianerna. Och der går naturligtvis intet annat system an än värfning. Med Hollands exempel för ögonen, hvilket åtminstone icke borde vara Landtförsvarskomiténs och Särskilda Utskottets militära ledamöter obekant, vill man emellertid här söka göra det vådliga experimentet att införa en värfvad stam, oaktadt sådant visat sig i Holland vara ohållbart. För mig förefaller detta minst sagdt besynnerligt.

Skulle härordningsförslaget emellertid bifallas, må man hoppas att den värfvade stammen skall blifva bättre än hvad erfarenheten visat. För min enskilda del hyser jag emellertid de största betänkligheter emot en sådan organisation.

Jag kommer nu till kostnaderna för den nya hären; men innan jag ingår i någon närmare undersökning härom, vill jag fästa uppmärksamheten derpå, att jag i öfver 30 år arbetat såsom ingenjör och dervid haft tillfälle att uppgöra hundratals kostnadsförslag, grundade på samma faktorer som här är fråga om, nemligen arbetskraft och materiel. Oaktadt jag dervid sökt att uppgöra dessa förslag så samvetsgrant och så godt jag kunnat och beräknat prisen med 15 à 20 proc. förhöjning, hafva likväl, ehuru arbetena varit afsedda att utföras en kort tid efter förslagens uppgörande, beräkningarne till följd af vexlande konjunkturer, och deraf föranledda förändringar i pris ofta visat sig felaktiga. Öfverste Ericson hade för sed att alltid tillägga *minst* 25 procent utöfver den beräknade kostnaden, och det visade sig i allmänhet att ett sådant tillökande var erforderligt. Landtförsvarskomitén har emellertid gått vida lättvindigare till väga; ty den har ej allenast icke upptagit alla de poster, som bort upptagas, utan i allmänhet beräknat kostnaderna så låga som möjligt, och slutligen för diverse omkostnader tillagt endast 105,000 kronor, d. v. s. icke ens en half procent af det hela för en kostnadsberäkning, som är uppgjord icke endast för stunden utan för 15 år härefter. Näst föregående talare anförde, att den föreslagna hären hade icke allenast fördubblats i afseende på befäl och manskap, utan i allmänhet taget tre- till fyrdubblats. Men hvad som komitén och Utskottet glömt att fördubbla, det är kostnaderna. Dessa kostnader äro af komitén *beräknade* till 27,400,000 kronor, hvartill kommer det tillägg, som Särskilda Utskottet gjort, så att summan enligt beräkning skulle utgöra 29,150,000 kronor årligen. Men härtill kommer icke allenast, såsom förut är nämndt, att Utskottet icke upptagit en hel mängd poster, som måste tillkomma i nya härorganisationen, och i allmänhet beräknat prisen för lågt, hvilket visar sig bäst deraf, att så väl Arméförvaltningens olika afdelningar som äfven ledamöter af Riksdagen gjort anmärkningar mot komiténs beräkningssätt. Och icke nog med detta! Man har icke heller fäst minsta afseende vid den prisstegring, som ovilkorligen måste inträffa, innan den nya organisationen hinner blifva genomförd 15 år härefter, under hvilken tid prisen på alla förnödenheter *måste* komma att stiga. Bland dem, som gjort de allvarligaste anmärkningarne mot den föreslagna härorganisationens kostnader, är Friherre Klinckowström. En

del af dessa försvarskomiténs beräkningar har Utskottet sökt försvara, såsom dem om stamtruppens underhåll och beklädnad, manskapets underhåll, hästarnes utfodring, kasern- och inqvarteringsutgifter, reparation å kaserner, anslag till fästningsbyggnad m. m., och jag förmodar, att Friherre Klinckowström sjelf under öfverläggningen kommer att yttra sig om dessa poster. Men deremot förekomma i Friherre Klinckowströms anmärkningar flera betydande poster, hvaröfver Utskottet uraktlätit att yttra sig, såsom t. ex. stamhärens första uppsättning, upptagen till	2,125,000 kr.
Rust- och rotehållares underhåll m. m. och afgående manskap	2,079,000 »
Sjukvårdskostnader	450,000 »
Krigsmaterielens första uppsättning, deraf beklädnad med tillbehör	22,267,000 »
Handvapen (gevär, karbiner etc.)	1,517,000 »
Sjukvårdsmateriel med fordon	776,000 »
Öfriga trossfordon	2,853,000 »
Positionsartilleri	400,000 »
Fältartilleri	8,738,000 »
Krigsbryggeekipager	240,000 »
Fältsignalmateriel (allt randa tal)	94,000 »

eller tillsammans 41,539,000 kr.

Förslag till lag om härordningen.
(Forts.)

På alla dessa poster har Utskottets uppmärksamhet blifvit fäst af Friherre Klinckowström, men det oaktadt har Utskottet icke ansett sig böra upptaga hans anmärkningar till besvarande. Jag känner icke orsaken härtill, men nog bade väl åtminstone någon förklaring bort lemnas Riksdagen hvarför dessa stora belopp icke upptagits i kostnadsberäkningarne, då de ovilkorligen måste tillkomma. Härtill komma ytterligare några poster, såsom t. ex. arméns pensionering. Det är gifvet att med befälsstyrkans fördubblande måste äfven kostnaden för pensioneringen fördubblas. Hit hör äfven frågan om anskaffande af tidsenliga gevär. De gevär vi hafva äro nemligen underlägsna andra makters, med hvilka vi kunna komma i krig, och Kongl. Maj:t har redan för flera år sedan visat nödvändigheten att skaffa nya gevär af tidsenlig modell; och då det viktigaste af allt är en god beväpning, så är det gifvet, att, om vi skola kunna uppträda mot fienden med fördel, vi äfven måste hafva minst lika god beväpning. För en armé om 103,000 stridande fordras enligt erfarenhet tre gevär till hvarje man, således 309,000 stycken. Och som det förmodligen icke kan blifva fråga om andra än magasinsgevär, hvilka sannolikt icke kunna anskaffas under 50 kr. stycket, så får man här en kostnad på mer än 15,000,000 kronor. Vidare har det ansetts nödigt att anordna ytterligare tre skjutfält för artilleriet, men ingen kostnad är härtill beräknad. När man emellertid vet att Marma skjutfält, som till hufvudsakligaste delen ligger å kronans skog, om den skogen värderades till 109,600 kronor, likväl dessutom kostade 233,374 kronor, så torde man väl knappast kunna beräkna kostnaderna för de trenne skjutfälten med planering till mindre än en million kronor.

Vidare måste tillkomma för försvarsverkets komplettering kost-

Förslag till
lag om här-
ordningen.

(Forts.)

naden för bestyckning af fästningarne, hvilket enligt beräkningar af befästningskomitén skulle uppgå till bortåt 10 millioner.

De båda posterna gevär och kanoner till fästningarne äro visserligen oberoende af omorganisationen, men jag har ansett mig böra omnämna desamma för att visa hvad som ovilkorligen fordras, och som Riksdagen under öfvergångstiden måste vara beredd anvisa *utöfver* löpande utgifter.

Genom dessa beräkningar kommer man till ganska betydliga be-
lopp. Till extra anslag *under öfvergångstiden utöfver* de löpande ut-
gifterna skulle nemligen härigenom enligt min beräkning komma att
erfordras icke mindre än 67 millioner kronor och *derefter, utom de*
extra anslag, som alltid tillkomma, 1,220,000 kronor årligen utöfver
komiténs förslag. Således skulle den årliga kostnaden för landthären,
utom extra anslag efter öfvergångstiden, komma att uppgå till 30,500,000
kronor. Men då man skall uppställa en beräkning för en period af
15 år fram i tiden, bör man ovilkorligen efter min tanke för att
komma sanningen nära lägga till den antagliga stegring i prisen, som
erfarenheten visat måste uppkomma under en så lång tid framåt. De
ordinarie kostnaderna för den nuvarande armén uppgingo 1868 eller
för 15 år sedan till 9,498,000 kr., men 1882 stego de till 17,205,000
kronor. Således en stegring af 81 procent. Vermlands fältjägare
kostade 1868 83,074 kr. och 1883 135,685 kronor. Men under tiden
har truppstyrkan minskats med 100 man. Och om man tager detta
med i beräkningen, så utgör stegringen 95 procent. Med sådan er-
farenhet för ögonen och då fråga är att införa ett alldeles nytt sy-
stem, borde väl försigtigheten bjuda, att icke beräkna dagens pris 15
år härefter, utan att man gör ett tillägg, som erfarenheten från för-
flutna tider visat vara nödvändigt; och om man beräknar denna steg-
ring icke till 81 och 95 procent, utan endast till 25 procent, kommer
man utom extra anslag upp till 38 millioner kronor årligen för endast
landtförsvaret, hvilken siffra jag emellertid anser komma sanningen
temligen nära.

Landtförsvarskomitén har emellertid (se II, sid. 219) kommit till
det förunderliga resultat, och med kursiv stil påpekat att, *med en,*
såsom vi hört, tre- eller fyrdubblad armé med ny träng, som nu ej
finnes, med tredubblad öfning för beväringen, år 1897, då den nya
organisationen vore genomförd, kostnaden skulle blifva två öre mindre
per individ af Sveriges då lefvande befolkning, än hvar till kostnaden
för närvarande uppgår (!). Man har kommit till detta resultat dels
genom att på förut anmärkt sätt *icke upptaga* eller *för lågt upptaga*
en mängd kostnader, dels ock genom att beräkna folkmängdens till-
växt under tiden antagligen alldeles för högt. Denna beräkning hvilat
nemligen på en utvandring af allenast 16,000 personer årligen. Då
vi emellertid veta, att under år 1881 öfver 30,000, och 1882 45,000
menniskor utvandrade från Sverige, vill det häraf synas som om ut-
vandringen skulle komma att blifva långt större än komitén beräk-
nat och att sålunda denna beräkning om folkmängdens ökning 1897
måste vara felaktig. Det är därför efter min åsigt antagligast att
år 1897 utgifterna för det tillämnade försvarsverket komma att blifva
minst dubbelt så stora per individ som nu. Då kostnaderna för landt-

armén, såsom ofvan antagits, sannolikt skulle komma att uppgå till 38 millioner kronor årligen *utom* extra anslag och landtförsvaret nu *med* extra anslag till kanoner och gevär m. m. kostar omkring 20 millioner, så gör detta en skillnad af icke mindre än 18 millioner kronor. Men äfven om man skulle antaga landt- och sjöförsvarskomitéernas beräkningar såsom rigtiga och sålunda uppskatta den ökade kostnaden för armén till allenast 10 millioner och sjöförsvaret till 7 millioner samt dertill lägga afskrifningen af grundskatterna med 10 millioner, så kommer man lika fullt till ett deficit å 27 millioner kronor, och om mina beräkningar äro rigtiga, till 35 millioner kronor, som af nya skatter måste betäckas, och jag tror till och med att den sista siffran är den sannolikaste. Hvar skola nu dessa medel tagas? Skattekomitén har beräknat, att, om skatten för jordbruksfastighet ökas från 3 till 5 öre, så skulle statens inkomster ökas med 400,000 kronor. Vidare har komitén beräknat att genom ökad beskattning å malt-drycker, tobak och bränvin m. m. kunna höja statsinkomsterna med 5,900,000 kronor och genom arfs- och stämpelskatt till 1,500,000 kr. eller med tillsammans 7,800,000 kronor. Men dermed stannar också skattekomiténs uppfinningsförmåga, och man har nöjt sig med att förhoppningsfullt antaga, att statens inkomster efter hand nog ökas, så att landet skulle kunna bära de ökade bördorna för försvaret m. m. m. För min del tror jag, att, om man tager i betraktande den erfarenhet, man hittills haft, man skall finna, att landets inkomster visserligen stigit ganska betydligt, men att också på samma gång landets utgifter vuxit i samma proportion och till och med understundom kilat på litet fortare, så att statsbrist allt emellanåt uppkommit och tilläggsbeviljning fått tillgripas för att fylla bristen. Det är sålunda antagligt, att hädanefter likasom hittills utgifterna komma att växa i samma proportion som inkomsterna, om ej alla anslag till kulturändamål m. m. skola indragas. Och då stå vi med en brist af minst 20 millioner kronor *utöfver* de af skattekomitén föreslagna nya skatteinkomsterna att fylla årligen. För min del ser jag ingen möjlighet att uttaga detta ofantliga belopp. Visserligen kan något ökad inkomst för statsverket beredas medelst inkomstbeviljning; men, såsom vi veta, äro stora förmögenheter här i landet lätt räknade. Det finnes här mycket s. k. burget folk, men går man dessa allt för nära på lifvet med inkomstbeviljning, så förvandlas de snart från burgna till fattighjon, och dessutom går det ej an att uttaga för mycket genom inkomstbeviljning eller beskattning af kapitalbildning och produktion i allmänhet, ty derigenom skapas ligkiltighet för produktion och håg för konsumtion. Läger man ökad beviljning på vår industri och våra näringar, som under nuvarande förhållanden hafva en svår kamp för sin existens, så gå de under. Det finnes sålunda icke något annat sätt att uttaga dessa stora belopp än såsom i de andra militärstaterna genom konsumtionsskatter, hvilka drabba hela befolkningen. Och om icke heller detta räcker till, som sannolikt är, då får man göra såsom nämnda makter — *låna* och återigen *låna*, så länge krediten räcker! När man nu för dessa oerhörda uppoffringar skulle vinna en *sådan* här-organisation, som är i fråga, tror jag sannerligen, att hvar och en gör klokt,

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

om han betänker sig mer än en gång, innan han antager Kongl. Maj:ts proposition.

Ännu ett par frågor om den värfvade stammen, som det skulle vara intressant och upplysande att af de sakkunnige få besvarade.

Då den föreslagna värfvade stammen skulle vara berättigad söka arbete mellan öfningarne och kunna vara borta utan att uppgifva adress under 2 månader, huru skall man vid hastig och oförmodad mobilisering få reda på denna stam? Är man säker finna den i händelse af krig? Är man säker att de ej af sina 120 kronor i värfningspenningar skola begagna de hundra att göra en utflykt till Amerika? Är man säker på att denna stam i händelse af anarkistiska oroligheter skall träda på ordningsmaktens sida? Jag är det icke.

Hvad beträffar den s. k. garantilagen, anser jag densamma vara en af de mest orättvisa och ojemnt betungande skatter, som någonsin pålagts; och hvar och en, som läser Konungens Befallningshafvandes yttrande öfver denna lag, skall finna detsamma. Men man har ändock icke tänkt sig alla konsekvenser deraf. Såsom herrarne finna, föreskrifver lagen, att, om icke stamsoldat kan erhållas till af staten bestämdt värfningsbelopp, skall han anskaffas af värfningsdistriktet och framhafvas för en nämnd, sammansatt af landshöfdingen i länet, en officer och ett ombud för landstinget eller stadsfullmäktige. Vi skola tänka oss detta tillämpadt i våra glest befolkade provinser, t. ex. i den provins, som jag här har äran representera, eller Vesterbotten. Det kan der vara 20 à 30 mil till residensstaden eller lägerplats från de aflägsnare rekryteringsområdena. Under antagande att det icke lyckas att anskaffa folk till det pris, som är bestämdt, hvilket i Norrland i allmänhet torde blifva förhållandet, så skall kretsen anskaffa karl och infinna sig med honom inför Konungens Befallningshafvande för att få honom approberad. Detta medför för de aflägsat belägna kretsarne en betydlig resekostnad. I lyckligaste fall blifver karlen godkänd, men antagligast är, att området icke lyckas skaffa duglig karl, då de som ämna taga värfning veta att, om de icke binda sig på förhand, få de slutligen högsta lega af militärchefen, som, om kretsen ej kan uppställa någon som approberas, eger antaga hvilken han finner bäst, och till hvad pris som helst. Värfningskostnaden komme således genom denna orimliga lag att ställa sig vida högre än om ett bestämdt belopp, såsom nu, vore staldt till militärbefällets förfogande, och denna högre kostnad skulle kommunerna få betala. Tänker man sig derjemte de olika resekostnaderna för de kommuner som befinnas nära eller 20 à 30 mil från residensstaden, så blifver förhållandet så mycket värre, helst som de minst bemedlade oftast bo längst bort, och dessa skulle få de största kostnaderna.

Jag återkommer till denna fråga, när garantilagen förekommer till behandling, och skall därför för närvarande ej vidare upptaga Kammarens tid.

Jag skall nu slutligen bedja att få tillägga några få ord rörande den viktigaste frågan: kan man verkligen säga, att vi med en sådan härorganisation som den nu föreslagna verkligen äro i stånd att försvara vår sjelfständighet? För min del tviflar jag storligen derpå, att i ett så vidsträckt land som Sverige det skulle lyckas att med en

truppstyrka af omkring 100,000 man, fördelad såsom t. f. chefen för Generalstabens i sitt föredrag i Värnpligtens Vänner ansett, möta och tillbakavisa ett anfall af några utaf våra mäktiga grannar, så vidt man nemligen icke gör något för att försvara den våta fästningsgraf, som försynen lagt kring våra kuster. Och, mine herrar, detta försvar, som vi åtminstone efter min uppfattning icke kunna åstadkomma ensamt på land mot våra mäktiga grannars 10- och 20-dubbelt starkare och krigsöfvade härskaror — detta försvar kunna vi för vida billigare pris och vida lättare åstadkomma, i fall vi ordna vårt försvarssystem på annat sätt, d. v. s. om vi i första rummet sökte på sjön hindra en fiende att landstiga samt afbryta hans förbindelser med eget land; men dertill fordras att vi egna mera uppmärksamhet åt sjöförsvaret än som skett under senaste århundradet. Jag har i ett par artiklar i Dagligt Allehanda framlagt ett förslag härtill, grundadt hufvudsakligen på vår framstående, erfarne landsman Kaptenen John Ericsons yttrande i frågan. Jag skall icke upptaga Kammarens tid med att ingå i detalj i denna sak, hvilken jag hoppas blifva i tillfälle närmare utveckla, då fråga om flottan förekommer. Endast så mycket vill jag nämna för dem af Kammarens ledamöter, som icke läst dessa uppsatser, att John Ericson anser, att vi till vårt kustförsvar behöfva kanonbåtar och minbåtar och särskildt sådana, som äro konstruerade i enlighet med hans nya »Destroyer». Denna båt är 130 fot lång, 17 fot bred och 11 fot djupgående och kan, när han skall i aktion, genom att rummet mellan öfre och mellandücket fylles med vatten, sänkas jemt med vattenytan. I sådant stridsfärdigt skick är denna båt oåtkomlig för projektiler, hvilka icke kunna skada hans skefva ytor. Deremot utsänder han en undervattensprojektil af 16 fots längd och 17 engelska tums diameter med en hastighet af 6,000 fot i minuten, hvilken projektil är försedd med en sprängladdning så stark, att icke något af vår tids krigsfartyg kan motstå densamma. Med en flotta sammansatt af snabbgående kanonbåtar med groft artilleri. Destroyers och minbåtar o. s. v., väl använda, torde man kunna åstadkomma ett såsom mig synes vida mera betryggande försvar, än det som kan uppnås med en landtarmé på 103,000 man. Man har gjort anmärkningar mot Destroyer och ansett, att dess duglighet icke vore bepröfvad. Men jag ber herrarne ihågkomma, att när Merimac under amerikanska kriget visade sig i Atlanten och hotade förstöra nordstaternas flotta, besinnade de praktiska amerikanerna sig ej länge, då Ericson föreslog sin monitor, fast den ej var profvad och godkänd af auktoriteterna. Monitorn kufvade Merimac, hvarmed nordstaternas övernakt var gifven, och denna monitor, som af »sakkunniga» auktoriteter antagligen kasserats, om han skolat undergå en förberedande profning och godkännande, har sedermera åstadkommit en fullständig revolution i hela sjökrigsväsendet. Och jag föreställer mig, att Destroyer, som kapten Ericson nu uppfunnit, hufvudsakligen för försvaret skall åstadkomma samma verkan som Monitor på sin tid, för den som vill begagna detta vapen mot sitt lands fiender.

Förslag till lag om härordningen.

(Forts.)

Genom anvisande af $3\frac{1}{2}$ millioner årligen för byggande af krigsfartyg under den tid, som den nya härordningen skulle organiseras, kunna vi åstadkomma med de fartyg, som nu finnas, icke mindre än

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

omkring 100 stycken större och mindre krigsfartyg, hvilka omöjligen af en fiende skulle kunna instängas eller göras oskadliga. Och om herrarne vilja taga del af de beskrifningar på en anfallsflotta, som finnas intagna i sjöförsvarskomiténs betänkande, skola herrarne säkert finna, huru många ömtåliga punkter den har och hur lätt det är att angripa densamma och intränga bland de obevärade transportskeppen med en sådan flotta och åstadkomma en förstörelse så förfärande, att sannolikt ändamålet med anfallsflottans utskickande vore förfeladt. Derjemte bör tagas i betraktande att, derest vi icke hafva något sjöförsvaret, en fiende kan, utan att landsätta en enda man på svensk botten, beskjuta våra sjöstäder, bränna dem, bränna och förstöra de industriella etablissement, som ligga vid kusten, genom blockad förstöra vår handel samt dermed gifva oss ett slag så starkt, att vi kanske icke på ett sekel skulle kunna hemta oss.

Jag vill i afseende på den senaste delen af frågan, eller om sjöförsvarets vigt, som jag nu tagit mig friheten påpeka, icke för närvarande framställa något yrkande. På grund af hvad jag nu haft äran anföra, får jag, manad af pligt och samvete, och på grund af det förtroende jag åtnjuter att vara ledamot af denna Kammare, samt då jag icke kan gifva min röst till ett förslag, som i hög grad skulle äfventyra landets utveckling, för att freda mitt namn för efterverldens dom, yrka afslag på Kongl. Maj:ts proposition om ny härordning och dermed i sammanhang stående lagar.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till detta sammanträdes fortsättande kl. 7 e. m.

Herr Wallenberg: I en fråga sådan som denna — då vi beklagligen icke hafva öppen votering — är det hvars och ens både rättighet och skyldighet att uttala sin mening.

Såsom *stam* kan enligt min uppfattning antingen indelta armén eller en allmän värnpligt begagnas. Men deremot anser jag och står fast vid, att det aldrig skall lyckas att få någon dylik *stam* genom värfning. Om man nu skulle vilja gå in på att försöka med en värfvad *stam*, så finnes det icke mer än en väg att nå det målet; och det vore, att statsmakterna behagade af de 6,000 man värfvade trupper, som nu finnas, söka göra *elitcorpser*, till hvilka man kunde hänvisa och säga: »så utmärkta äro de nu värfvade trupperna, så förträfflig skall hela den värfvade armén komma att se ut». På mina förnyade motioner om att öka de värfvade truppernas aflöning har dock alltid svarats nej; och en fullkomlig likgiltighet råder i afseende på att göra dessa trupper till någonting utmärkt. När man icke kan riktigt hålla reda på dem i kaserner, tror man då att det skall kunna lyckas bättre i baracker! Det är tydligt att man med den värfvade armé, som här är i fråga, afser att få en godtköpsupplaga af trupper, och det är deri, som jag anser det farliga ligga. Vore vilkoren för värfningen sådana, att man dermed kunde få *välja* sitt folk och taga ut det bästa, då vore det en tänkbar möjlighet att lyckas på denna väg. Men då något sådant icke försökts, anser jag bättre att kvarstå vid den indelta armén, ända till dess man en gång får öfvergå till allmän värnpligt. Att

försvara vårt vidsträckta land med flygande kolonner, endast 6 till antalet, från Haparanda till Ystad, anser jag gå väl för sig med små pjäser på ritbordet men icke i verkligheten; och därför anser jag också alldeles nödvändigt att först tänka på att förstärka flottan. Det är icke värdt att säga, att man redan gjort detta, derigenom att man gifvit litet då och litet då dertill. Det är icke någon ordentlig förstärkning man härmed åstadkommit, utan flottan är för svag. Och att göra allt på en gång, dertill tror jag icke att vi hafva krafter nog, åtminstone hafva icke några siffror kunnat öfvertyga mig i detta hänseende.

Genom att förstärka flottan skulle också vinnas den fördelen, att Sverige kunde bättre intaga den ställning, som tillkommer det i den skandinaviska Norden. Genom att förstärka flottan skulle man också väsentligen främja grannsämjan; jag tror också, att om vi finge en förstärkt flotta, skulle detta väsentligen inverka på företagsamheten i afseende på handelssjöfarten. Jag tror, att skeppsrederiet skulle utvecklas, äfven om ett och annat onödigt bevis utfärdades blott för att erhålla »Gebühr». Sjöfarten skulle kunna utvecklas till större styrka och den är en af våra naturligaste näringsgrenar. I vårt brödraland Norge har man tydligt visat den saken.

I afseende på den föreliggande frågan har man tre saker att välja emellan, nemligen Utskottets förslag, hvilket egentligen är detsamma som Kongl. Maj:ts proposition med några förbättringar — det erkänner jag; vidare Herr Danielsons förslag, som är en modifikation eller begränsning af den Kongl. propositionen, och slutligen rent afslag.

Jag, för min del, vill icke vara med om att reducera indelta armén, förr än jag ser klart för mig hvad som skall komma i stället, och jag ser alldeles klart för mig och är fullkomligt öfvertygad om, att det Kongl. härordningsförslaget aldrig skall komma till verkställighet, ty om det skulle börja att tillämpas, då först insåge man svårigheterna. Huru man än räknar och räknar, så, när man på samma gång skall afskrifva grundskatterna och öka statens utgifter för en armé, är det alldeles klart, att man kommer till korta, och jag tycker, att Herr Danielson i det hänseendet har sett mera klart än den finansminister, som ville påtaga sig det dryga ansvaret att göra allt på en gång. Det första man hade att göra blefve att försätta skattekomitén i permanens och denna hetsjagt efter nya skatteföremål skulle blifva de kommande Riksdagarnes förnämsta åligganden. Jag tror icke, att man kan påtaga sig så mycket på en gång, och jag tror, att, om man också tycker att i det finansiella framtidsperspektivet stämpelskatten hägrar såsom något utomordentligt, man kan vara viss på, att man icke på stämpelafgifter kan bygga något landförsvar. Herr Danielson har troligen bättre begrundat tillgångarne än regeringen, ty regeringen vill samtidigt bilda nya fonder och öka Riksbankens grundfond år för år. I Statskontoret skall samlas en ny fond, som skall kallas »Förlagsfond för Statskontoret», som afser att icke använda det ändamålsenligaste likvidations-sättet. I Statskontoret fans vid 1880 års slut 4,985,000 kronor; dertill lades vid den följande riksdagen 1,850,000 kronor, vid den derpå följande riksdagen samma belopp, och vid 1883 års riksdag föreslogs en ytterligare ökning af 1,700,000 kronor. Det gör tillsammans 10,385,000

*Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)*

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

kronor i den s. k. statsverkets grundfond. Men hvarken Stats-Utskottet eller Finansdepartementet hafva ännu gifvit Riksdagen någon upplysning, hvar dessa tillgångar egentligen finnas, och när man icke vet detta, skall man ändå oupphörligen votera mer och mer, som skall tilläggas statsverkets grundfond. Detta är misshushållning och ingenting annat.

Till detta nya förslag är lagd en s. k. garantilag. Den är en ordentlig utväxt på hela förslaget och har på spe blifvit kallad »det nya indelningsverket», emedan de nya rekryteringsdistrikten skulle bestå af flera hemman tillsammantagna, hvarigenom man ville försöka göra bördan litet lättare än förut. Men, mine herrar, hvad skall denna garantilag egentligen garantera? Jo, rekryteringen — säger man. Om det nu visar sig, att det nya förslaget är tilltaget i sådana proportioner, att det blir fråga om huruvida landet kan bära detsamma, hvar-till tjenar då, att garantera rekryteringen? Kan icke en framtida Riksdag sätta ned anslagen på fjerde hufvudtiteln, så att dessa rekryter hvarken få öfning eller materiel, och skulle icke på det sättet nihilismen vinna terräng? Jag är säker på, att så kommer att ske. När en Riksdag icke kan för all framtid besluta, att så och så stor progressiv förhöjning af anslagen under fjerde hufvudtiteln skola Riksdagarne komma öfverens om, då är ingenting garanteradt genom garantilagen, men ett oändligt trassel skall uppstå. Anser man att allting skall uträttas med penningar, att det skall köpslås om allt, att intet åliggande, ingen pligt finnes, utan att för landets försvar skall betalas hvad det kostar — en fras, som Kongl. Maj:t nu upprepat — så, om vi komma till verkställigheten, få vi se, huru det smakar. I sådant fall böra vi göra såsom i England, der man tager alla dessa utgifter ur statskassan och sedan fyller statskassan med inkomster, men man säger icke, att den menigheten i det hörnet och den menigheten i det hörnet af landet skall bära sådana utgifter som rekryteringen. Jag, för min del, kommer icke att votera för garantilagen, ty den garanterar rakt ingenting.

Jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att här är föreslaget, att man genom en lag skall bestämma afskrifningen. Ja, det låter något, det vore ju att införa ett slags stadga i dessa förhållanden. Men man vill icke på andra sidan af räkningen införa någon stadga, utan der säger man: »till en början skola vi sätta det ena, framdeles får man försöka med det andra skatteföremålet», hvarigenom man håller industrien i sväfvande ovisshet om hvad som skall blifva dess öde. Antages för öfrigt nu eu sådan afskrifningslag, så har man, hvad än må hända, afklippt både Konungens och Första Kammarens beslutanderätt och öfverlemnat densamma till Andra Kammaren, ty lagen kan icke ändras utan Andra Kammarens bifall.

Jag ber att få betyga herrar reservanter af denna Kammare min tacksamhet därför, att de icke hafva uppstått något motförslag. Det tillkommer icke Riksdagen eller riksdagsmannen att upprätta militäriska planer, utan det tillkommer regeringen. Skulle, såsom jag hoppas och förmodar, den nu ifrågavarande Kongl. propositionen blifva afslagen, är det regeringens oafvisliga pligt att studera ställningen och att framlägga ett nytt förslag, som har större sannolikhet för sig att blifva antaget. Men reservanter och enskilde riksdagsmän böra icke låta

locka och tubba sig dertill, att anse deras skyldighet vara att upprätta ett härordningsförslag, därför att de icke kunna gifva sitt ja och samtycke till det af Kongl. Maj:t framlagda.

Jag skall sluta mitt anförande med att säga, det min önskan är, att indelta armén må bibehållas, sådan den är, icke tillökad, att flottan förstärkes, och att värnpligtslagen antages — utan betalning till någon af de beslutande. Jag har söner, och jag voterar för deras räkning bifall i denna fråga. Men jag vill icke betala något till andra söners fäder, för att de skola votera för en för landet behöflig lag. Jag vill vara med om lindring åt de rust- och rotehållare, som efter undersökning befinnas för hårdt betungade. Under min 30-åriga riksdagsmannaverksamhet har jag många gånger varit med om lindringar i afseende på indelningsverket, och härtill är jag fortfarande villig, men att sammanlänka alla möjliga frågor med hvarandra och derigenom köpslå, dertill kan jag aldrig samtycka. Jag önskar icke nya fonders bildande, utan att möjligen uppkommande öfverskott af statsinkomster måtte användas till afbetalning af statsskulden. Det fins mycket rika länder, Amerika och England, hvilka aldrig lemna ur sigte sin sträfvan att, när det uppkommer något öfverskott, använda det till afbetalning af statens skuld. Det är en fråga, så mycket viktigare för Sverige, som jernvägarne ännu icke kunna betala räntan på sina anläggningskostnader.

Jag vill vara med om inkomstbevillingens höjande, om så är nödvändigt, men icke om skatt på en verksamhet, som har till syfte att höja inhemska näringsgrenar eller förbättra den ekonomiska ställningen i landet.

Detta är så långt jag vill gå; och som jag i denna fråga står lika med den högt ärade talaren, som i andra rummet hade ordet, så ber jag att få instämma med Herr von Möller i hans yrkande.

Som många talare ännu funnos antecknade till erhållande af ordet, uppsköts den fortsatta öfverläggningen angående förevarande paragraf till aftonsammanträdet.

Kammaren åtskildes kl. 2 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

Onsdagen den 16 Maj, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Justerades ett protokollsutdrag för sammanträdet på förmiddagen.

Fortsattes öfverläggningen angående Särskilda Utskottets utlåtande N:o 1, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga propositioner N:is 2 och 3, afseende förändrad organisation af landtförsvaret, äfvensom i anledning af de inom Riksdagens båda Kamrar väckta motioner i dithörande ämnen.

1 punkten.

Utskottets förslag till lag om härordningen.

*Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)*

§ 40.

Friherre De Geer: Mitt första intryck af den utaf Kongl. Maj:tt föreslagna härordningen var det, att den syntes mig tilltagen i väl stora dimensioner och kräfva så stora uppoffringar, både personliga och i penningar, att jag skulle hafva önskat, att någon nedsättning deri kunnat åstadkommas. Men vid närmare granskning kom jag snart till den uppfattningen, att förslaget är upprättadt med lika mycken omtanke som sparsamhet och att det utgör ett sammanhängande helt, hvars särskilda delar nödvändigt förutsätta hvarandra, så att ingen del deraf kan utbrytas eller någon förminskning i styrkan medgifvas, så framt man vill hafva ett väl ordnad försvar, som kan vara någorlunda tillräckligt för vårt land i hela dess utsträckning.

Jag anser således, att alla de modifikationer, som blifvit framställda af reservanterna mot Utskottets förslag i Andra Kammaren, böra förkastas.

Men å andra sidan vågar jag icke heller tillstyrka de förstärkning-
gar i förslaget, hvilka af generalitetet blifvit tillstyrkta, huru stort värde än dessa tvifvelsutän skulle ega ur rent militärisk synpunkt.

Jag antager dem nemligen icke vara absolut nödvändiga, och de skulle blifva synnerligen betungande och kostsamma.

De förnämsta anmärkning-
ar, som blifvit framställda mot det Kongl. förslaget, gälla stammen. Äfven i mina ögon har den ett fel; den är dyr. Icke i jemförelse med den indelta stammen, såsom den nu är, ty den tror jag icke kan komma att blifva billigare, om den skall lemna

samma styrka som den nu föreslagna stammen; men vid jernförelse med soldaten i de flesta andra europeiska arméer, som äro grundade på allmän värnpligt.

Om vi hade fått uttaga stammen genom lottning, skulle en årlig kostnad af emellan tre och fyra millioner kronor kunnat inbesparas, hvilka nu skola åtgå till stammens aflöning; men då man här i landet alldeles icke vill höra talas om lottning samt jag icke kan anse, att Sverige ej skulle kunna bära kostnaden för en icke större tilltagen stam än som här är i fråga, så kan jag, för min del, icke uppgifva något sätt, hvarpå en stam bättre skulle kunna bildas än det, som nu är föreslaget. Den bibehåller den stora förtjenst, som indelningsverket har, att icke bilda någon yrkesarmé, utan soldaten lemnas, efter vunnit utbildning i skolorna, fritt att återgå till hvilka borgerliga sysselsättningar som helst, och derigenom undvikas det menliga inflytandet af det kasern- och garnisonslif, som man funnit vidlåda vara nuvarande värfvade trupper.

Jag anser sålunda denna stam vara en lycklig förmedling mellan indelningsverket och den nuvarande värfvade stanunen, men också en förmedling med värnpligtssystemet. Skilnaden är den, att under det att i detta system hela ungdomen uttages genom tvång eller genom lottning, så skall denna stam antagas på grund af frivilliga aftal. Men männe förlusten här af är så stor som man allmänt föreställt sig? Det är sant, att man derigenom går miste om några procent af den högre intelligensen, som man genom lottning får se i ledet som soldater; men detta torde till stor del motvägas af hågen för det militära yrket. Genom lottning kan man få en ännu större procent af de till krigare mest otjenlige och ohägade, då deremot genom frivilligt aftal det kan anses, att i allmänhet de, som hafva någon håg för yrket, taga anställning vid armén; och i alla yrken torde hågen icke vara en oväsentlig faktor för skicklighet i yrket. — Icke heller är det någon anledning att antaga, att man endast till denna stam skulle få de sämsta, om man nota bene betalar den tillräckligt. Tvärtom bör man kunna få välja bland de bättre, som äro nödsakade att söka sin utkomst genom arbete. Intelligensen är här dessutom påräknad för befalet, och särskilda anstalter vidtagna för att kunna der upphemta den.

Men ytterligare skulle denna stam få åtskilliga företräden framför den indelte soldaten — allt sådan som denne nu är; den skulle nemligen få fullständigare soldatutbildning, den skulle få kortare tjenstetid än den, som nu för den indelte soldaten är utsträckt utöfver hans kraftigaste ålder, men framför allt — den skulle lemna en större krigsstyrka genom den bestämda årskontingent af 5,500 man, hvilken motsvaras af ett årligt afskedande utaf lika stor styrka, hvilken sedermera utgör en tillgång af fullt utbildade soldater i händelse af krig, men som under fred icke kostar staten någonting. Obestridligt kan indelningsverket tänkas utveckladt och omdanadt till en grad, som kan jämföras med hvad här är föreslaget. Men hvad som just är en omöjlighet är att kunna få denna utveckling till stånd. Då en sådan kommer i fråga, så åberopa rust- och rothållare sina knektekontrakt och dylika uppgörelser, hvilka uttryckligen frikalla dem från all slags utskrifning, af hvad namn det vara må, så länge de fullgöra sin rustnings-

Förslag till lag om härordningen.

(Forts.)

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

och roteringsskyldighet; och de anse såsom utskrifning om manskapet äfven under fredstid med tvång inkallas för att tillsammans med den öfriga armén undergå vapenöfning.

De må häruti hafva rätt eller orätt; men det är likväl visst, att detta är deras djupa och upprigtiga öfvertygelse; och jag har sett öfvertygelser, ärliga öfvertygelser, grundade på sämre skäl än deras. Man säger, att i sådant fall — då rust- och rothällare hafva det inflytande i representationen, att de kunna inlägga ett verksamt veto mot hvad de anse vara en rättskränkning — får man vänta till dess rust- och rothällarne få en annan uppfattning eller till dess andra element kunna förstärka opinionen, hvarigenom deras motstånd kan öfvervinnas.

Men tviflet om indelningsverkets fortfarande lämplighet såsom grund för arméorganisationen har redan slagit så djupa rötter, att det är föga sannolikt, att framtiden mer än vår tid skall växa in i det begreppet, att det allra väsentligaste för en arméorganisation och för att få skickliga och i moraliskt afseende goda soldater är, att de skola tillika vara torpare.

Indelningsverket är i sjelfva verket icke något annat än ett aflönings sätt, som var synnerligen väl afpassadt för en tid, då penningarne voro sällsynta, då skatterna utgingo i naturapersedlar, och då äfven de fleste civile tjenstemän aflönades med indelta löner. Det torde emellertid nu hafva börjat att allt mer och mer föråldras och, efter min tanke, hafva vi icke att hoppas någon utveckling af detsamma, utan antingen få vi behålla det sådant det nu är eller också måste vi bygga på nya grunder. — Kunna vi nöja oss med indelningsverket såsom det nu är — hvilket Herr Wallenberg i dag på förmiddagen förklarar sig göra — ja då hade vi icke behöft bråka så mycket som vi gjort; men ända till dess att vi kunna hafva något hopp om att erhålla en flotta, lika stark som en stormakts, tror jag att vi göra klokast i att icke alldeles öfvergifva tanken på ett starkt landtförsvär.

Härordningsförslagets förtjenster äro i öfrigt ganska allmänt vitsordade äfven af flere bland dess motståndare; och jag har hört många bland dem, som till och med finna det antagligt, ehuru de ämna rösta för afslag derå, några emedan de icke vilja eftergifva grundskatterna — och dem förstår jag — andra därför att de frukta en sammanjemkning med Andra Kammarens beslut, om hvars beskaffenhet de med profetisk blick på förhand äro förvissade.

Det vore illa, om Första Kammaren skulle kunna så litet lita på sig sjelf, att den icke vågade gifva sitt bifall till ett förslag, som den anser antagligt och godt, därför att den fruktar sig icke ega fasthet nog att stå emot eftergifter, som den ogillar, till följd af påtryckning, vare sig från Medkammaren eller från regeringen.

Jag vill för det närvarande icke vidare inlåta mig på den militära delen af frågan, som nog kommer att behandlas af sakkunnigare än jag; men jag ber att få yttra något om frågans så att säga civila och politiska del.

Här har i dag, liksom snart sagdt alltid, då fråga varit om arméorganisationen på senare tiden, yttrats ett mer eller mindre skarpt ogillande af 1873 års så kallade kompromiss. Endast i den omständig-

heten att den kan kallas kompromiss torde likväl icke ligga något absolut fördömligt; ty i sjelfva verket är all lagbunden samhällsordning och framför allt den konstitutionella monarkien ingenting annat än en kompromiss emellan olika samhällselement. Men det oberättigade i denna kompromiss skulle bestå deri, att man bjuder en köpeskilling åt den skattskyldiga jordens egare för att för densamma få en armé, hvilken dock icke skulle bekostas af desse ensamt, som få köpeskillingen, utan af hela samhället. Detta vore sant, i händelse grundskatternas afskaffande vore något i och för sig alldeles oberättigadt. Jag vill vid detta tillfälle icke ingå i någon undersökning härom. Jag har redan 1872 till denna Kammares protokoll uttalat den åsigten, att grundskatterna kunna och böra afskrifvas så småningom allt efter som statsverket får dertill råd och lägenhet; och jag är icke ensam om den uppfattningen. Den går såsom en röd tråd genom hela vårt statsskick ända från 1809 års riksdag, då ett halft löfte gafs om all jords lika beskattning; och den har sedermera många gånger gjort sig gällande uti åtskilliga nedsättningar af grundskatter, senast år 1869, då man icke allenast genom omsättning i penningar efterskänkte ett betydligt belopp af hvad grundskatterna efter riktig uträkning skulle utgöra, utan med öppna ögon gick in på att man genom att pennin-garne ständigt falla i värde skulle få allt mindre och mindre grundskatter.

*Förslag till
lag om här-
ordningen.*
(Forts.)

Ett exempel på hvad Konung Karl XIV Johan tänkte om en sådan grundskatternas minskning hafva vi i en allmän kungörelse af den 9 November 1830, kontrasignerad af Skogman, der det heter:

— — — »Vår nådiga önskan är, att i möjligaste måtto uppfylla Rikets Ständers förtroende till vår nådiga omvårdnad, att å ena sidan skydda alla inhemska näringar och, å den andra, med nödig varsamhet befrämja en lofflig importhandel, för att genom tullinkomsternas tillväxt en utväg må kunna i framtiden beredas till nedsättning af grundskatterna — — —.»

Anmärkningsvärdt är också, att då denna så kallade kompromiss i denna Kammare vid 1873 års riksdag bifölls med en ytterst knapp majoritet, så röstade minoriteten också för en afskrifning af grundskatterna. Det var endast en skiljaktighet i afseende på sättet att reglera denna afskrifning, som då egde rum emellan majoriteten och minoriteten.

Majoriteten ville, att den skulle ske med vissa procent under några och trettio år, och minoriteten, att grundskatterna skulle till hela beloppet utgå under fyrtio år men derefter helt och hållet afskrifvas. Minoriteten ville detta *utan* att sammanbinda denna fråga med någon arméorganisation, hvilket deremot majoriteten icke ville gå in på. Efter de åsigter, som man nu hör här uttalas, vill det synas mig, som om majoriteten der skulle varit mindre att klandra än minoriteten.

För min del tvekade jag länge att biträda denna kompromiss, men jag har sedermera funnit rigtigheten och nödvändigheten af densamma. Ingen kan neka till att det finnes ett naturligt sammanhang emellan indelningsverket och grundskatterna, då indelningsverket icke är något annat än en grundskatt; och om vi skola lösa dessa frågor,

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

synes det mig påtagligt, att det är bättre att lösa dem tillsammans än hvar och en för sig — detta i enlighet med en gammal regel i statskousten, att, om en stor förändring inom samhället skall genomföras, det är rådligare att låta den åtföljas af flere.

Och i hvad afseende skulle väl svårigheterna blifva mindre, om man åtskiljer frågorna? Man säger, att erfarenheten allra bäst visar, att saken icke går, på detta sätt sammanbunden. Men manne icke erfarenheten också visat, att det icke går att taga arméfrågan ensam för sig sjelf? Hafva vi icke försökt att lösa arméfrågan ensam? Jag behöfver endast erinra om 1871 års båda förslag, för att icke gå längre tillbaka. De föllo, och med så liten utsigt att framdeles kunna gå igenom, att hela konseljen begärde sitt afsked, som vidhölls af krigsministern.

Med stöd af 1873 års skrifvelse framlade regeringen år 1875 ett förslag till en värnpligtsarmé. Der sades det i den Kongl. propositionen:

»Ehuru Riksdagen uttalat den önskan att frågan om försvarsverkets ordnande skulle behandlas i sammanhang med frågan om grundskatternas afskaffande, har Kongl. Maj:t likväl ansett den omständighet att sistnämnda fråga ännu ej hunnit blifva slutligen beredd icke böra hindra omförmälda lagförslags framläggande för Riksdagen redan nu, helst desamma ej äro afsedda att bringas till verkställighet innan äfven frågan om grundskatterna blifvit afgjord».

Och denna beredning bestod deri att Kammarrådet Anderson hade af Kongl. Maj:t förordnats att afgifva betänkande och förslag ej mindre huruledes så väl grundskatterna som rustnings- och roteringsbesväret kunde afskrifvas, än ock beträffande de åtgärder i öfrigt, som af en sådan afskrifning kunde föranledas. Detta betänkande var redan afgifvet, när den Kongl. propositionen framlades, ehuru de embetsverk, som öfver detsamma skulle höras, ännu icke hunnit afgifva sina yttranden. Jag kan icke se annat än att 1875 års regering således accepterat de i 1873 års skrifvelse framställda grunder; och jag nekar icke till, att det därför smärtade mig, då jag är förvissad om att ingen af Konungens rådgifvare, som tillstyrkt denna proposition — och hvilket varit alla utom finansministern — skulle hafva lånat sitt namn till något, som icke varit allvarligt menadt, att i dag få höra en af desse rådgifvare — då justitiestatsminister — som är min högt aktade vän, nu brännmärka grundskatternas afskaffande såsom en upprörande rättskränkning, då han sjelf för någon tid sedan tillstyrkt en likartad åtgärd.

Riksdagen förklarade emellertid, att 1875 års förslag icke kunde bifallas; och i den underdåniga skrifvelsen härom sade Riksdagen:

»Vid behandlingen af detta ärende hafva Riksdagens båda Kamrar, hvad först beträffar förslaget till lag om härordningen, funnit sig icke kunna detsamma antaga, samt rörande de grunder, hvarpå nytt förslag borde fotas, stannat i olika beslut, hvilka icke kunnat sammanjemkas, och har vid sådant förhållande lagförslaget om värnpligten icke blifvit föremål för Kamrarnes pröfning».

Dermed synes det mig som om 1873 års kompromiss i sjelfva verket blifvit sönderrifven, icke därför att Riksdagen icke antog det framlagda härordningsförslaget, ty det kunde ju vara otillfredsställande,

men därför att man förklarade sig icke kunna komma öfverens om de grunder, hvarpå en härordning borde byggas.

För min del ansåg jag mig därför icke längre, åtminstone icke formelt, bunden af kompromissen; och då jag kort derefter för andra gången ingick i Konungens råd, tillstyrkte jag Kongl. Maj:t att ställa sig på neutral grund och framlägga ett förslag, som kunde antagas både af indelningsverkets vänner och af dess motståndare. Kongl. Maj:t framlade ock till 1877 års Riksdag ett förslag om en värnpligtslag med något utsträckt beväringsofning och åtskilliga lindringar för rust- och rotehållare i indelningsverket. På samma gång, ehuru icke i ovilkorligt sammanhang dermed, framlades också förslag till minskning af grundskatterna; och det öfverlemnades till Riksdagen, om den ville i öfverensstämmelse med 1873 års krompromiss vidhålla detta sammanhang eller afgöra hvar fråga för sig. Detta förslag vann emellertid icke framgång. Man säger visserligen, att det likväl var det, som fick de flesta rösterna; men jag hemställer, om man tror att det fått så många röster som det fick, så vida icke förslaget om värnpligtslagen åtföljts af förslaget om nedsättning af grundskatterna.

Riksdagen förklarade äfven vid denna riksdag, att den icke ville — och häri sammanstämde båda Kamrarna — att någon fråga skulle väckas om nedsättning i grundskatterna utan i sammanhang med arméfrågan. Emellertid hördes många röster från flera håll och allra mest från denna Kammare, hvilka lade regeringen till last att den icke hade med nog eftertryck sökt frampressa det förslag, som framstälts. För att utröna i hvad mån detta var verkliga förhållandet, så, ehuru jag för min del icke fäste mycken förhoppning om framgång, beslöt regeringen att göra ett ytterligare försök och framställde 1880 förslag till ny värnpligtslag, utan utsträckt öfning i fredstid och utan sammanblandning med frågan vare sig om rustnings- och roteringsbesvären eller om grundskatter, och för att gifva så mycket eftertryck som möjligt deråt, förklarades, att detta utgjorde en så kallad kabinetsfråga. Förslaget föll, och jag trodde verkligen att derefter talet skulle tystna derom, att dessa frågor borde behandlas åtskilda och utan att arméfrågan sammanblandades med vare sig rustnings- och roteringsbesvären eller grundskatterna. Jag har deri tagit miste, men jag har icke blifvit rubbad i min öfvertygelse att, om Kongl. Maj:t skulle försökt att på andra grunder, än nu skett, framlägga något förslag, hade det haft ännu mindre utsigt till framgång än den nu förevarande Kongl. propositionen.

För min del anser jag dessa förslag, som blifvit i allt väsentligt af Särskilda Utskottet tillstyrkta, utgöra en antaglig lösning af dessa frågor, som stått på dagordningen så länge, utan att Riksdagens båda Kamrar hafva kunnat förena sig om ett sammanstående beslut. Om detta tillfälle nu försummas, komma vi visserligen derigenom icke närmare till ett slut på arméfrågan, utan efter min tanke aflägsna vi oss derifrån så långt, att jag knappt kan inse huru och när ett nytt uppslag i den vägen skall kunna ega rum, äfven om regeringen, såsom Herr Wallenberg yrkade, satte sig ned och studerade ställningen aldrig så noga. Jag måste beklaga, om detta blir utgången, vare sig genom Första eller Andra Kammarens beslut, och för mig kan det

Förslag till lag om härordningen.

(Forts.)

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

visserligen blifva blott en ringa tröst att icke dela ansvaret för att hafva bidragit till en sådan utgång; men oakadt jag väl vet, att en åsigt motsatt mot min säkert kommer att, utom af de talare, som redan yttrat sig, understödjas och vältaligt förvaras af flere af Kammarens mest framstående och aktade ledamöter, kan jag dock icke undertrycka den förhoppning, att sjelfva storheten af det mål, som nu möjligen kan vinnas, skall bättre tala för sig sjelf än alla ord och i afgörandets stund på Kammaren utöfva en så stark dragningskraft, att Kammaren antager dessa förslag och derigenom ådagalägger att den, under medgifvande af ett varsamt utjemnande af våra skattebördor, framför allt vill, medan tid ännu är, värna det gamla Sveriges sjelfständighet. Jag yrkar bifall till den föredragna paragrafen.

Detta anförande helsades med talrika bifallsyttringar.

Herr Sundberg: I hela den nu framlagda frågan om landtförsvarets ordnande och hvad dermed ty värr är stäldt i sammanhang har under en lång tid redan så mycket blifvit taladt och skrivet, att äfven den sakkunnige icke torde hafva något nytt att andraga. Då nu jag, som mer än gerna fränkänner mig alla anspråk på militärisak-kunskap, icke desto mindre begärt ordet, så kan meningen dermed följaktligen icke vara att inlåta mig i tvist med den siste ürade talaren eller någon annan, som bekänner sig till hans åsigt. Icke heller kan det vara min afsigt att försöka något slags utredning af denna, enligt mitt omdöme, synnerligen intrasslade fråga för att derigenom möjligen kunna eller åtminstone försöka inverka på andras öfvertygelse. Nej, mine herrar, mina anspråk gå icke så högt. Afsigten från min sida är endast och allenast den att för egen räkning få aflägga en bekännelse om den ståndpunkt, till hvilken jag efter den bästa möjliga pröfning af alla omständigheter kommit. Och äfven en sådan enkel bekännelse kan ju i många viktiga samhällsfrågor för den enskilde riksdagsmannen vara fullt befogad, antingen han nu tycker sig böra förklara, att han vill bära sin andel i ansvaret för en reform, som han gillar och till hvars framgång han således vill medverka, eller han anser sig böra frikalla sig från allt ansvar för en reform, som han icke kan godkänna och som han anser blifva för fäderneslandet olycksbringande. Det är i det sistnämnda läget, som jag för min del befinner mig. Alla de vackra skäl, som blifvit återopade till förmån för indelningsverkets slopning och grundskatternas borttagande samt för härordningens och till en del äfven skatteväsendets grundande på en ny fot, alla dessa vackra skäl hafva nemligen icke kunnat öfvertyga mig om det Kongl. förslaget lämplighet. Gerna erkänner jag, och det göra säkert alla Kammarens ledamöter, att förslaget angående härordningen är i sina allmänna grunddrag skickligt upprättadt, fördelningen af försvarsstyrkan mycket förträfflig och att värnpligtslagen likaså innehåller förträffliga tankar; men huruvida detsamma kan sägas om lagen om stamtruppens bildande, är en annan fråga. Det må åtminstone vara ursäktligt, om man vågar betvifla *vinsten* af den indelta arméns utbyte mot 25,000 omogna ynglingar, mot en stam således, för hvilken en sådan härförare som Napoleon den förste utan all fråga

skulle hafva betackat sig. Det må likaledes vara ännu mera ursäktligt, om man vågar betvifva den förmenade vinsten vara värd uppoffringen af en så ansenlig fast årlig tillgång som tio millioner kronor.

Då jag nu vidrört sjelfva sammanställningen af den, minst sagdt, *osäkra* vinsten och den *säkra* förlusten, en sammanställning som följaktligen nog mycket liknar ett ofördelaktigt köpeaftal, har jag med detsamma vidrört sjelfva den svaga grund, på hvilken hela det Kongl. förslaget hvilar. Den grunden är redan lagd, som vi alla känna och äfven hört i dag, genom den bekanta kompromissen från år 1873. I denna kompromiss har jag för min del icke deltagit och har heller icke haft tillfälle att förut derom yttra ett enda ord. Så må det nu åtminstone vara mig tillåtet att beklaga densamma. Dess fosterländska syfte har ingen bestridt och lärer ingen vilja bestrida, men den har *verkat* skadligt genom att nu i tio års tid hafva förhindrat en omreglering af både vårt beskattningsväsen och vårt försvarsväsen, och så lärer den nog äfven fortfarande komma att verka, om den kommer att stå kvar. Hvarför nemligen de båda frågorna om grundskatterna och indelningsverket nödvändigt skola vara så sammanbundna med hvarandra, att man icke kan behandla hvardera frågan för sig oberoende af den andra, och således t. ex. försöka reglera eller omreglera grundskatterna, efter som omständigheterna kunna kräfva, oberoende af indelningsverket, och omreglera indelningsverket, om så fordras, oberoende af grundskatterna, det kan jag icke förstå. Enligt min uppfattning hafva de föga mer gemensamt med hvarandra än att begge äro på jorden hvilande onera. Nu förklarar man emellertid bestämdt, att de begge icke endast måste följas åt, utan äfven måste följas åt i en gemensam graf. Denna utväg är onekligen mycket enkel och mycket radikal. Den vore måhända äfven försvarlig, om Sverige vore en rik stat, som utan vidare kunde vidkännas en så ansenlig uppoffring, som här är i fråga, och sedan fördela på de skattdragande medborgarne det lilla bidrag, som möjligen vore behöfligt för att fylla den uppkomna bristen. Men männe förhållandet är så här hos oss? Jag skall icke inlåta mig på några statsekonomiska kalkyler, med hvilka jag säkert skulle misslyckas, och jag skall icke ens kritisera de sangviniska förhoppningarne om en ständigt och stadigt fortgående progression i statsinkomsterna, dervid man synes glömma den lika ständigt fortgående progressionen i statsbehofven och att dessa sträcka sig äfven till andra områden än det militära. Jag anhåller blott att få uttala mina djupt inrotade betänkligheter mot det radikala steg, som nu är föreslaget. Några rättsskäl för hela den ifrågasatta uppoffringen lärer man väl näppeligen kunna med framgång åberopa och väl knappt heller efter min tanke några giltiga statsekonomiska skäl. Men det gifves ett tredje slags skäl, som lära vara afgörande och hvilka äfven den siste ärade talaren ganska riktigt åberopade, och dessa skäl kallar man politiska skäl. Om det nu så förhåller sig, är det verkligen ledsamt att detta slags skäl ständigt blifvit inhöljda i ett visst mystiskt dunkel, som för vanligt förstånd är ogenomträngligt, och att de icke i stället blifvit så *klart* och *bestämdt* utredda, att de af hvar man kunnat fattas. Nu må det kanske vara förlätligt, om man skulle tycka att hela denna s. k. politik har väl mycken fränd-

Förslag till
lag om häv-
ordningen.

(Fort.)

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

skap med den definition, som någon af det förra århundradets berömda parlamentstalare en gång gaf, då han förklarade »politik vara konsten att bereda sig sjelf de största möjliga förmåner på andras bestnad».

Men jag kan, det erkänner jag, häri misstaga mig. *Det* står dock i alla händelser fast, att skall staten på ett område vidkännas en stor uppoffring, så måste den naturligtvis på ett annat område hafva en ersättning, som kan anses fullgod mot hvad den lemnar ifrån sig. Så har också ganska riktigt kompromissen från 1873 tänkt sig saken, så har också både Kongl. Maj:t och Utskottet tänkt sig densamma. Frågan gestaltar sig följaktligen så: är då verkligen den ersättning, som nu erbjudes, en fullgod valuta för den begärda uppoffringen?

Härpå svara, såsom bekant, fackmännen både ja och nej. Hvarje svensk man, han må vara fackman eller icke, erkänner utan tvifvel mycket villigt, att de framlagda lagarne innehålla åtskilligt, som skulle blifva en verklig förstärkning af våra försvarskrafter. Detta gäller t. ex. den förlängda bevaringsåldern, den förlängda öfningstiden för de värnpligtige, det gäller landstormen och åtskilligt annat, som är öfverflödigt att uppräknas. Men skola nödvändigt dessa fördelar behöfva köpas mot kontant betalning till skattejordegare och till rust- och rothållare, och kunna de icke lika väl vinnas med bibehållande af våra grundskatter och vårt indelningsverk, nota bene om båda delarne ändras och jemkas på ett sätt, som för handen varande förhållanden möjligen kunna kräfva? Nej, säger man, det går icke, platt icke, särskildt beträffande indelningsverket, ty det *kan icke* bibehållas. Det är en föråldrad institution och den indelta truppen duger icke till stam för den nya beväringen, huru många förträffliga och redbara egenskaper denna stam än må besitta. Skälen, som blifvit anförda för detta djerfva påstående, det måste jag erkänna, hafva alltid förekommit mig ytterst svaga, men deremot de skäl, som blifvit anförda för rena motsatsen, mycket starka. Vi hafva t. ex. en af Utskottets egna reservanter, en ledamot af denna Kammare, Herr Abelin, som framlagt ett utkast till ett organisationsförslag, som ser ganska starkt och lofvande ut med bibehållande af en stam på 37,500 man, deraf 9,500 värfvade och 28,000 *indelta* soldater, och detta mot en kostnad, som är ganska dräglig, äfven om den skulle ställa sig något högre än den af reservanten beräknats. Deremot lofvar oss Kongl. Maj:ts förslag endast en stam på 25,000 man, med 5,500 mans årlig rekrytering, och detta mot en kostnad, som ännu aldrig, så vidt jag kunnat begripa, blifvit klart framlagd och nöjaktigt utredd, men som efter all sannolikhetsberäkning skulle komma att betydligt öfverstiga hvad vi mäktat att bära. Hvilken är då, må man väl fråga, i verkligheten den förespeglade vinsten, som skall ersätta den gifna och stora förlusten? Jo, säger man, den stora vinsten ligger deri, och den har nyss framhållits af den siste ärade talaren, att den värfvade stammen blifver yngre, ja, den blifver till och med så ung, att man med skäl kan ifrågasätta dess ut hållighet under krigets mödor. Vidare skall vinsten ligga deri, att manskapet raskare omsättes, att det lemnar en större reserv för krigsbehof, att det får en bättre utbildning och så vidare, och så vidare. Men hvarför i all rimlighets namn, frågar jag ännu en gång, kan

icke hela denna härlighet i allt *hufvudsakligt* beredas äfven med indelningsverkets bibehållande, om blott den indelte soldatens tjänstetid förkortas, hans öfningstid förlänges och han blifver bättre lärd än hittills kunnat ske eller har skett? Ty icke lärer någon föreställa sig på allvar, att en värfvad stam skall kunna erhållas ur sådana samhällsklasser, som äro i ekonomiskt hänseende bättre lottade eller mer bildade än de folkklasser, ur hvilka den indelte soldaten i allmänhet tages, och icke heller att en värfvad stamsoldat i intellektuella och moraliska egenskaper skall komma att stå högre än den indelte soldaten i dessa egenskaper står. Snarare torde man hafva anledning till den farhågan, att för en värfvad stam den allmänna nivån i dessa afseenden kommer att i längden ställa sig icke så obetydligt lägre. En af våra generaler har åtminstone redan i förväg gifvit den tillämnade värfvade stammen det mindre fördelaktiga vitsord, »att den skulle blifva opålitlig i striden och en landsplåga i fredstid». Jag tillåter mig icke något eget omdöme öfver detta yttrande, men jag vågar försäkra, att mångtusende sinom tusende i landet stå färdiga att underskrifva detsamma. Jag vågar till och med påstå, att den allmänna opinionen i detta vårt fädernesland är synnerligen starkt bemängd med dylika farhågor och att till och med i allmänhet vår allmoge, huru vaken den än är i fråga om egna fördelar, dock i grunden hellre vill bibehålla indelningsverket, om det blifver något lindradt i fråga om de bördor, som äro särskildt besvärande, än den vill mottaga den erbjudna presenten på de erbjudna villkoren. Hvarför skall man då, när på icke något håll den nya ordningen synes högt uppskattas, hvarför skall man då utbyta ett gammalt och bepröfvadt mot ett nytt, som åtminstone *kan* blifva äfventyrligt? Är det verkligen meningen, att man vill komma till en på allmän värnpligt helt och hållet grundad armé såsom det slutliga målet, så förstår jag icke hvarför man icke då hellre kan gå fram på en säker, jenn och redan banad väg, än välja en väg, som är både krokig och farlig.

Jag vill icke längre upptaga Kammarrens tid med mina mycket obetydliga betraktelser. Af hvad jag redan anfört torde vara klart, att jag för min del icke kan dela Utskottets åsigt. Jag hyser all aktning för den och all skyldig vördnad för Kongl. Maj:ts höga auktoritet; men fäderneslandet gäller för mig ännu mer, och det är med hänsyn till dess framtida väl, så vidt jag förstår att bedöma det, som jag med full öfvertygelse röstar för afslag.

Äfven på detta yttrande följde många bifallsrop.

Herr *Peterson* instämde med Herr *Sundberg*.

Herr vice Talmannen: Hans Excellens Statsministern, som började öfverläggningen i dag, betonade allvarligt, att Kongl. Maj:ts regering icke vore sinnad att göra några eftergifter i det förslag, som nu föreligger, och en högt aktad representant för Stockholm yttrade äfven nyss, att han icke förestälde sig, att Kammarren, af någon farhåga att icke kunna stå för sin mening, skulle låta sig lockas att nu afslå det framlagda förslaget i tanke att den kanske inom kort skulle

Förslag till
lag om här-
ordningen.

(Forts.)

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

komma att bifalla något vida underlägsnare. Jag tror dock icke, mine herrar, att vi af dessa yttranden, huru högt vi än må skatta dem, böra låta lugna våra farhågor, ty la force des choses är mycket starkare än några förklaringar, och när man en gång kommit in på ett sådant sluttande plan, är det icke dens sak, som derpå inlåtit sig, att bestämma just den punkt, der han kommer att stanna. Vi äro redan i den Kongl. propositionen inne på ett sådant sluttande plan, och jag skall bedja att därför som hastigast få teckna denna propositions gång från den 19 Juni 1880. Hans Excellens Statsministern tog då inför Konungen initiativet i fråga om bildande af en landtförsvarskomité. Redan i den omständigheten, att detta initiativ togs af statsministern och icke af krigsministern ligger den betydelsen, att frågan var i första rummet politisk och i andra rummet militärisk. Hans Excellens förordade då också, att till grund för det nya förslaget, som komitén skulle utarbeta, borde läggas 1878 års förslag, grundadt på värfvad stam och beväring. Deri var redan en stor eftergift i de militära fordringarne, ty dittills hade de framstående fackmännen och statsmännen städse utdömt denna grund. Komitén, som fick sitt uppdrag så begränsadt, underlät icke heller att i sitt betänkande påminna om denna gräns för att frigöra sig sjelf från ansvaret för att hafva valt sjelfva grunden; men komitén kunde icke undandraga sig att följa med på det sluttande planet. 1878 års förslag erbjöd 30,000 man stam, komitén nedsatte den till 25,000, ehuru komiténs egna ledamöter i det Särskilda Utskottet erkände, att infanteriet derigenom blef svagt och mycket illa lottadt. Hvarför skedde det? Jo, för försorningens skull, för förmedlingens skull, för möjligheten att vinna ett billigare resultat och att därför erhålla ett bifall, hvarom man annars misströstad.

En annan högst väsentlig eftergift i fordringarne skedde äfven, då i stället för ett starkt, fast befäl, det fasta befälet delades i ett fast och ett värnpliktigt befäl, och då det värnpliktiga befälet likaledes för besparings skull så ordnades, att, för att här icke tala om den orättvisa, som ligger till grund för det första stadgandet, hvar och en med full säkerhet kan säga, att något värnpliktigt befäl kommer aldrig att finnas utom de officersaspiranter, som i allt fall skulle utbildas.

Hvilken af eder, mine herrar, kan verkligen tro, att en yngling, som till på köpet fått genomgå 90 dagars vapenöfning utom hvad allmänna värnpligten fordrar, skall frivilligt underkasta sig att vapenöfvas ytterligare 60 dagar för att blifva underofficer och att, såsom komitén tänkt sig, tjänstgöra ett år för att blifva värnpliktig underlöjtnant samt utan någon afsigt att på allvar egna sig åt det militära? Det är så, har en ärad talare sagt, att detta förslag är så sammanhängande, att ingenting kan derur utbrytas, men en lucka får dock stå kvar, en komplett lucka, och man söker i offentliga föredrag öfvertyga oss, att just denna uppfinning af det värnpliktiga befälet, som aldrig kommer att finnas i verkligheten, är en af de utmärktaste uppfinningar, som komitén gjort.

Sedermåra följde den tredje behandlingen eller den, som komiténs förslag fick hos Kongl. Maj:t. Att generalitetets påminnelser om skärpande af de militära fordringarne för politiska orsakers skull icke

kunde vinna något afseende, var ju att förutse, men det fans dock något, som komitén hade med segrande skicklighet motsatt sig, då det yrkades inom komitén, och det var att en del af de värnpligtiges vapenöfningar skulle få fullgöras i hemorterna.

Förslag till lag om härordningen.
(Forts.)

Kongl. Maj:ts förslag, gående i detta fall i riktning af några vid betänkandet fogade reservationer, föreslog deremot, att 20 dagar af de föreslagna 90 skulle eftergifvas, i händelse en större skjutskicklighet och i allmänhet en viss militärisk utbildning kunde styrkas vara vunnen.

I parentes sagdt är detta nära nog det enda, som Utskottet varit ense om att förkasta, men, mine herrar, när nu vid ärendets behandling två gånger inför Kongl. Maj:t och under dess långa, vidlyftiga behandling i komitén det har visat sig, att förslaget blifvit gång efter annan försvagadt, har man då icke rättighet att frukta, att ett sådant försvagande ytterligare kan komma att ega rum?

Om förslaget i det skick det utgick från Kongl. Maj:t, kan jag icke yttra mig med mera träffande ord än dem, som stå att läsa i en i Andra Kammaren afgifven motion. Det heter der: »Arméförslaget liknar en byggnad uppförd med mycken noggrannhet och omsorg, men hvaruti hvarje viktigare beståndsdel erhållit så svaga dimensioner, som varit möjligt gifva den, för att få byggnaden till stånd — men enligt mitt förmenande ej tillräckliga för att betrygga deras bestånd och användbarhet till dess afsedda ändamål». Dessa ord, nedskrifna af en bland våra mest framstående militärer, beteckna enligt min tanke på ett synnerligen träffande sätt förslaget i det skick, det utgick från Kongl. Maj:t. Men, mine herrar, vi hafva redan sett, hvilka modifikationer, som påkallas, och kunna vi verkligen tro, att, om dessa modifikationer vidhållas, de icke skola komma att vinna afseende, om vi en gång gått så långt, att vi, afstående från alla forna grundsatser, erkänna, att vi kunna åtnöja oss med en värfvad stam, och anse en organisation, så svag som den föreslagna, verkligen vara en sådan lösning af försvarsfrågan, som berättigar oss att efterskänka indelningsverket och tillika att efterskänka grundskatterna? Jag för min del tror det icke, jag är tvärtom fullkomligt öfvertygad, att samma skäl, som vi i dag fått höra och ytterligare få höra till förmån för Kongl. Maj:ts nu föreliggande proposition, skola vi då få höra för en försvagad organisation.

Dessa skäl äro dels politiska, dels militäriskt-tekniska. De politiska skälen ligga i den förhoppning man har, att ett ordnande af försvaret i sammanhang med ett ordnande af skatteväsendet skall skänka oss en tid af frid, lugn och enighet, likasom om någonsin inom ett samhälle icke stridsfrågor skulle uppstå, hvilka måste företagas till behandling och afgöras, och likasom det vore sannolikt, att då sekelgamla skatter, hvilka man varit van att bära och i hvilka man icke kan påpeka någon orättvisa, skola upphöra och ersättas med nya, det icke i denna ersättning skulle ligga ett utomordentligt rikt frö till blifvande strider, vida allvarsammare än dem, man till äfventyrs nu kan få bevittna.

De militäriskt-tekniska skälen skulle blifva ungefär desamma som nu. Man skall fylla luckorna med förhoppningar likasom nu. Man presenterar ett militäriskt-tekniskt kabinettsstyre, som i afseende

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

på anordningen och fördelningen af trupper, af jemvigt mellan de särskilda vapnen och från administrativ synpunkt erbjuder något förträffligt och ganska beundransvärdt, men den verkliga styrkan, som skall göra sig gällande i farans stund, det är den, som man redan nu saknar och som man i ännu högre grad skall komma att sakna.

För min del får jag säga, att jag, om jag röstade för bifall till detta förslag, derigenom icke skulle anse mig hafva medverkat till en lycklig lösning af frågan, utan jag skulle anse, att jag hade bortkastat hvad vi hafva för något, som enligt min öfvertygelse, grundad på våra framstående fackmäns tidigare yttranden, icke kan vara försvarsgilt. Och så mycket lära vi väl kunna vara ense om, att få vi en gång och erkänna vi såsom ett fullgodt försvar ett sådant svagt försvar, så är den stund mycket längre afägsen, då vi få ett verkligen godt försvar, än den kan blifva, om man på det bestående grund såsom öfvergång bildar ett försvarligt och godt arbete i afvaktan på att den allmänna meningen, som för närvarande sannerligen icke är mogen för de uppoffringar, som en tillfredsställande lösning af försvarsfrågan kräfver, blir mogen härför, och först då göra anspråk på att vidtaga åtgärder, som skola skänka oss ett verkligen kraftigt, godt och betryggande försvar.

Jag anhåller om afslag å den föredragna paragrafen.

Jemväl detta anförande mottogs med bifallsrop.

Herr Montgomery-Cederhielm: Utan att ingå i någon granskning af den nu föredragna punkten eller öfriga detaljer i den nu föreliggande Kongl. propositionen, ber jag att med några ord få antyda den allmänna synpunkt, som bestämt mitt votum i afseende på denna viktiga fråga och öfriga dermed sammanhängande.

Ehuru jag alltid ogillat 1873 års kompromiss och här både talat och röstat mot densamma och ehuru jag fortfarande ogillar densamma, emedan jag anser den såsom opraktisk och icke ledande till det afsedda målet, d. v. s. ett betryggande försvar, har jag dock nödgats foga mig i Riksdagens beslut, som blifvit af två regeringar accepterad.

Jag har kunnat göra det äfven därför, att jag i en hufvudsaklig punkt gillar 1873 års skrifvelse, nemligen deri, att hufvudsyftet är att vinna ett betryggande försvar, och då, så vidt jag kan förstå, den Kongl. proposition, som ligger till grund för detta det Särskilda Utskottets betänkande, innehåller ett förslag, som i många afseenden innefattar en förbättring och en förstärkning af det nuvarande försvaret och som, så vidt möjligt är, verkligen skulle kunna skänka oss ett betryggande försvar, så är jag för min del färdig att, för att vinna detta betryggande försvar, betala det med den höga köpeskilling, som för detsamma fordras.

Vid ett sådant förhållande kan det icke här vara behöfligt att ingå i detaljer af förslaget. Män af facket, tillhörande Kammaren och ledamöter af det Särskilda Utskottet, komma utan tvifvel att närmare utveckla de punkter, som kunna anses erfordra en särskild utredning.

Jag har således endast velat angifva det skäl, som för mig varit afgörande i denna fråga, men jag ber likväl att ytterligare få tillägga, att hvad jag kommer att rösta för är Kongl. Maj:ts förslag *oförändradt* utan alla modifikationer och i synnerhet utan några sådana stora försämringar, som innehållas i de reservationer, som finnas afgifna särskildt af reservanter från Andra Kammaren.

Förslag till lag om härordningen.
(Forts.)

Jag kommer således att rösta för bifall till den nu föreliggande Kongl. propositionen och äfven till de öfriga, som snart skola behandlas, men utan hvarje modifikation, utan hvarje försämring.

Herr Nyström: Den stora fråga, som nu föreligger, manar hvarje representant att lifligt intressera sig för densamma, så vidt förmågan medgifver att sätta sig in deri.

Det bör således icke vara fackmän allena förbehållet att i densamma yttra sig.

Dessa stora frågor, som redan nu — och de komma att göra det ännu mera i framtiden — skaka Sverige i alla dess fogningar från den sydligaste gränsen till den nordligaste lappmarken, hafva för mig framstätt såsom en omhvälfning i nästan alla våra förhållanden. Det är detta, som gjort, att jag vågat framlägga en motion i dessa frågor, och det är likaledes detta, som gör att jag nu också vågar yttra några ord.

År 1867 aflät Riksdagen en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:st med begäran om lindring eller aflösning af rustnings- och roteringsbördan. Så vidt jag kunnat finna, var det aldrig fråga om att dermed sammanbinda grundskatternas afskrifning förr än genom 1873 års skrifvelse eller kompromissförslag. Det var enligt min tanke en förhastad skrifvelse, den ingaf ett slags förhoppning hos ett visst mäktigt parti inom landet att få större fördelar än de verkligen hade rättighet till. Den lade med ett ord grunden till att detta parti började betrakta sina anspråk såsom rättigheter.

Jag för min del har under min verksamhetstid, och då jag haft att göra med att medla mellan olika intressen, aldrig funnit, att man vinner något genom att gifva skänker. I synnerhet har jag aldrig kunnat förlika mig med att gifva gåfvor, när det måst ske på en tredje parts bekostnad.

Detta skedde dock genom den antydning, som ligger i denna kompromiss-skrifvelse. Hoppet gafs och har sedan tagits såsom en rättighet, och sammankoppling har blifvit följden af allt. Hvad som icke med någon rätt borde sammankopplas har blifvit satt i sammanhang med hvar annat, och detta har gått så långt, att nu icke blott skatte- och försvarsfrågorna, utan äfven många andra stora frågor blifvit med hvarandra sammanbundna. Huru skall man nu kunna tänka sig, att i Riksdagens sista timme det skall vara möjligt att i hast lösa alla dessa stora frågor på ett tillfredsställande sätt? Det är ju något alldeles omöjligt. Hela svenska folket skulle på intet sätt gilla ett sådant brådskanie afgörande, som här är i fråga, äfven om vi i flera dagar hölle på med dessa frågor, och det skall uppstå ett mycket större missnöje i hela landet än som nu råder, om vi gå in på hvad

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

som här är föreslaget. Klasser, som vi föga eller litet hört af, skola uppstå med en bitter klagan öfver orättvisor, som skett dem. Redan har den obetydliga stämpelpappersförordningen väckt stort missnöje i hela landet, och det gäller dock endast några hundra tusen kronor. Hvad skall då följden blifva här, när det är fråga om att taga bort 10 millioner, dels i grundskatter, dels i rustnings- och roteringsbördor, när det är fråga om att lägga dessa tyngder, som vidlåda jorden och som rättvisligen icke kunna derifrån skiljas utan vederlag? När det är fråga om att afskrifva denna orimligt stora massa af skatter och besvär för att lägga den på hela samhället, då måste man väl inse, att följden deraf skall blifva en oerhörd uppståndelse i hela landet, naturligtvis mest från deras sida, som det lärer till nackdel.

Det förefaller mig också, som om det föreliggande förslaget icke skulle innebära någon förbättring utan snarare en försämring af det nuvarande tillståndet.

Sverige är, såsom hvar man vet, kringflutet af haf på flera sidor. Endast i vester och norr är det genom landgräns skildt från grannländerna. Från vestra sidan är emellertid intet att frukta, åtminstone så länge föreningen med Norge varar. Från vestmakterna kan man lika litet befara något anfall, emedan dessa makter väl alltid skola inse, att ett sjelfständigt Skandinavien är nödvändigt att hafva. Det är således endast från Tyskland och i synnerhet från Ryssland, som vi kunna befara några fiendtligheter. Vid sådant förhållande och då dessa makter för att kunna vaga ett verkligen kraftigt anfall på Sverige måste komma öfver hafvet med allt hvad som fordras för angreppet, så synes mig, att det nådiga förslaget till vårt försvarsväsendes ordnande hade bort gå vida mera i sådan riktning, att man åt sjöförsvaret hade egnat större omsorg, än som nu blir fallet, då det icke ens skulle få en femtedel af den anslagssumma, som det här gäller. Det är ju emellertid klart och tydligt, att vi måste ställa vårt försvar så, att vi söka att träffa fienden i det ögonblick han är som ömtaligast, och det är han just då, när han är på hafvet med sin transportflotta. Hafva dessa stormakter väl lyckats landsätta trupper, så kunna de nog öfverväldiga oss, äfven om vi mot dem skulle kunna uppställa 100,000 man. Naturligtvis skola vi i sådant fall vida lättare blifva besegrade än Frankrike i sista kriget, och vi riskera till och med att då förlora äfven vår hufvudstad. I betraktande af hvad som anförts af Chefen för Generalstaben och af hvad jag från andra håll kunnat få veta, anser jag därför, att det förslag till ordnande af vårt försvarsväsen, som blifvit för oss framlagdt, icke är tillfyllestgörande, om vi icke dessutom med kraft förstärka vårt sjöförsvaret, så att vi så länge som möjligt kunna hålla fienden från våra kuster, så länge åtminstone, att vi få någon tid att kraftigare rusta oss, att icke våra städer blifva i grund förstörda och all rörelse förlamad, att slutligen hålla fienden så länge från våra kuster, att den åtminstone icke på sommaren måtte kunna beträda landet. Detta bör enligt min åsigt vara vårt hufvudsakliga syftemål. Jag nämnde i början af mitt anförande, att jag icke är fackman. Derfor kan man heller icke begära, att jag skall kunna hafva några strategiska insigter, som man kan fästa vikt vid. Emellertid kan jag för min del icke finna, att det af generalstabschefen

fördödade och nu af Kongl. Maj:t framlagda förslaget skulle gifva oss ett betryggande försvar, utan dertill fordras enligt min åsigt att man slår in på en annan bana. Om inalles 30—35 millioner kronor anslås till hela vårt försvar, så bör sjöförsvaret hafva åtminstone en tredjedel, och på denna grund bör försvaret byggas. Inom kort tid skulle vi då hafva en flotta, som kunde mäta sig åtminstone med hälften af fiendens flotta, och då skulle vi enligt erfarne militärens utsago hafva goda utsigter att kunna skydda oss. Om ett förslag i den riktningen framlägges, tror jag, att svenska folket, ja äfven Andra Kammaren, skulle med långt större villighet, än som nu kan blifva fallet, ingå på det samma. Vi må besinna, att ej särdeles mera än tillhoppa 2 års anslag till landtförsvaret är tillräckligt för att bygga en flotta af 20 pansarbåtar å 3 millioner hvardera, en flotta som anses tillräcklig för att skydda oss mot hvilken stormakts som helst anfall.

Jag vågade framkasta, såsom jag nyss nämnde, en liten motion. Jag antydde deri ett slags förmedlingsförslag. Jag hade inhemtat, att utgången af det framställda förslaget år 1880 var sådant, att det syntes omöjligt, att Andra Kammaren skulle kunna ingå på något förslag om utsträckt värnpligt, innan aflyftande af rustnings- och roteringsbördan medgafs. Jag tror fortfarande, att Andra Kammarens män nog komma att hålla på det yrkandet och möjligen hindra all utsträckning af värnpligten på denna grund. Det var därför egentligen som jag afgaf det nämnda förmedlingsförslaget. Det gick derpå ut, att man skulle söka skilja skatte- och arméfrågan åt, så vidt möjligt; att man deremot skulle aflyfta indelningsverket från jorden och, derest det befunnes böra vara kvar, behålla det för statens räkning; vidare att man skulle föreskrifva grundskatternas *aflösning*, icke deras *afskrifning*, och slutligen att landet skulle åtaga sig fördubblad värnpligt. Denna min motion har lemnats, såsom de andra, utan afseende. Då militära partiet och alla de, som vilja hafva ett starkt försvar, inom Utskottet hafva hållit strängt på Kongl. Maj:ts förslag, och då Andra Kammarens män, som velat hafva ett billigare och mindre betungande försvar, gått till ytterlighet å den andra sidan, jemväl hvad skattefrågan beträffar, har något förmedlingsförslag ej synts kunna komma i fråga inom Utskottet. Jag hade icke heller väntat, att något afseende skulle fästas på mitt förmedlingsförslag, utan endast väckt motionen för att kunna påpeka, i hvilken riktning jag ansåg, att förmedlingen borde gå.

Värfvad eller indelt stam är väl hufvudknuten i det förevarande förslaget. Indelt stam blifver, i synnerhet af värnpligtens vänner, helt och hållet utdömd. Värfvad stam vågar icke folket taga och icke jag heller. Jag har, mine herrar, under min 30-åriga verksamhetstid och genom min nära beröring med den landtbrukande befolkningen icke kunnat finna, att något missnöje är rådande med det nuvarande förhållandet, och icke heller att några verkliga klagomål mot den indelta stammen förefinnas, och jag kan betyga, att jag till och med icke har hört någon enda jordbrukare eller landtman i det nordliga Sverige, som ens nämnt eller framställt en önskan att blifva fri från grundskatterna. Detta pähitt har kommit från södra och mellersta Sverige och naturligtvis dragit med en eller annan af våra norrländska representanter. Jag har i min motion antydt, att jag vill afskrifva rustnings- och

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

*Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)*

roteringsbördan och detta är jag med om ännu i dag. Ty i sammanstund, som värnpligten utsträcker, äro äfven 1680 års knektekontrakt brutna. Man kan icke säga, att det är annat än en utskrifning, om man ålägger den, som nu är underkastad rustning och rotering, att åtaga sig en fördubblad värnpligt, så att denne jordbrukares son och dräng, som behöfves för jordbruket, tages bort till militärisck tjänstgöring. Det är ett brytande af 1680 års kontrakt, som tillförsäkrade bonden att, så länge han hade roteringsväsendet qvar, han skulle vara fri från ytterligare utskrifning för sin son eller dräng, som behöfdes för jordbruket.

Hvad åter grundskatterna beträffar, kan jag icke annat än på det högsta beklaga, att frågan om deras afskrifning ens kunnat förekomma, och att i Första Kamnaren någon kunnat komma derhän att göra en sådan antydan. Jag har under 27 år, i egenskap af styresman för afvittringsverket i norra delen af riket, ledt skattläggningen, hvarigenom afvittrats omkring 1,000 mantal. Jag har, på grund af afvittringsstadgans föreskrift, i förhållande till odlingslägenheter och sedan mantal blifvit åsatt, tilldelat de afvittrade hemmanen ganska rundligt område af mark och skog till husbehof och afsalu. Detta har alltid skett under den förutsättning, att den, som fick denna jord, skulle efter vissa frihetsår, 20, 30 eller 40, utgöra den med mantalet förenade tyngd af grundskatter, kronotonde och annat, som vidlåder vanliga skattehemman. Alltid har man underrättat folket, som på dessa vilkor tagit området, om de skatter, som åläge jorden. När nu sådant skett i hela öfre Norrland under de sista 200 åren, när allt ifrån Gustaf I:s tid i hela Sverige skett en sådan tilldelning af områden och när slutligen de, som från uråldriga tider varit odalmän, intagit marken från det gemensamma området, kan jag icke finna annat, än att desse jordbrukare fått en särskild förmån framför andra statens invånare, en sådan förmån att de derfor rättvisligen böra utgöra den med skatten förenade grundränta och kronotonde, till dess de lösa sig derifrån genom kapitalisering. På dessa grunder kan jag icke med godt samvete på något sätt understödja förslaget om grundskatternas afskrifning, och då det sammanhänger med arméfrågan, blir ju följden, att jag äfven måste afstyrka det förslaget.

Men jag måste ytterligare tillägga några ord. Huru orättvist det skulle vara, om man till exempel gafve efter dessa grundskatter, vill jag söka framhålla. Det finnes två bröder. Den ene har öfvertagit hemmanet efter en köpeskillning, nedsatt i förhållande till hemmanet åsatta grundräntor. Den andre har gått ut för att söka uppehålla sig genom eget arbete och fick en liten andel af köpeskillningen, motsvarande hans andel i hemmanet efter det värde, detta egde, med afräkning af det, som motsvarade värdet af grundskatterna. Nu kommer man och vill genom ett penndrag taga bort dessa grundskatter, hvilket gör, att den, som fick hemmanet för den nedsatta köpeskillningen, tvärt blifver alldeles skattefri; och så skall man taga ut af den andre brodern, som ingenting fått af jorden, hans andel i motsvarande skatt. Detta kan ju omöjligen blifva rätt. Men äfven från en annan synpunkt kan det icke vara rätt att taga bort grundskatterna. Då man köper ett hemman, får man det ju för nedsatt köpeskillning i förhål-

lande till grundskatten. Om man då den ena dagen emottager ett hemman, der köpeskillingen blifvit lägre, till följd af hemmanet åliggande grundskatter, och vi i morgon dag afskrifva grundskatterna, skulle köparen med ett drag få igen köpeskillingen, kanske i banko — kan det vara rätt? Köparen har icke heller lidit något genom grundskatternas bibehållande, ty köpet är gjordt med vetskap om de onera, som ålago hemmanet. Jag har varit med om att afvittra många hemman; jag tror antalet af dem uppgår, såsom ofvan blifvit nämndt, till omkring 1,000 mantal. Många, i synnerhet de nya, hafva numera kommit i enskildes eller bönders och nybyggares händer, men en mängd, ända till hundratal, tillhör sågverks- och andra bolag. Skulle det då vara rätt af oss att sitta här och efterskänka dessa stora skattebelopp åt dem? De hafva fått skog icke blott till husbehof utan äfven till afsalu och skulle kunna sälja hemmanen för kanske 100,000 kronor. Är det då rätt att taga bort den skatt, som motsvarar köpeskillingen, som eljest skulle hafva stigit till vida högre belopp, och hvilken skatt staten uppbär såsom ersättning för att jorden lemnats utan köpeskillning. Lika gerna kan man då gifva bort alla de till 30 millioner kronor uppskattade kronoparker och kronomarker i de norra länen. Det blir samma resultat. Har man råd till det ena, så kan man äfven hafva råd till det andra! Jag ber därför herrarne att allvarsamt fästa sig vid, att det icke går an att göra eftergifter, när man icke har råd, och när det sker på tredje parts bekostnad, och därför finner jag häri det giltigaste skäl för afslag på alla dessa förslag.

Jag ber att få yttra några ord med hänsyn till den kännedom, jag har om de norra orternas indelta armé, och huru jag tror, att det skulle blifva, om detta föreliggande förslag antoges. Det råder i allmänhet mellan allmogen och den indelte soldaten i norra orterna en ganska stor enighet och tillmötesgående. Jag vet knappt, att, med undantag af några obetydliga anmärkningar vid syner, dem emellan förekommit någon misshällighet. Det må också framhållas, att vid skiften, som verkstälts i sammanhang med afvittringen inom Torneå kommun, det visserligen icke afsattes soldattorp, emedan numren äro vakanta till närmare nittonhundratalet; men hemmansegarne hafva åtagit sig att, då staten påfordrar, genast uppsätta det kompani, som skall underhållas och äfven gifva jord; och de hafva villigt gjort detta utan att egentligen anse det vara någon stor tunga, emedan god tillgång på mark finnes, samt kostar dem föga, och de byggnader, som fordras, äro icke af särdeles stor betydighet eller dyrbara. Hvad den södra delen af länet beträffar, der det afsatts torp, äro dessa torp så rymliga, att herrarne säkerligen skulle tycka dem vara små hemman, ja så rymliga, att deras innehafvare godt kunna föda sig och sin familj med afkastningen från desamma. Visserligen har jag hört, att legan för att få en soldat, har under några af de föregående åren varit mycket hög, uppgått ända till 800 å 900 kronor. Men det var också vid en tid, då det var en stark rörelse, hvad trävaruindustrien beträffar, och då det fans stora arbetsförtjenster; möjligen inverkade dervid äfven att de tänkte, det skulle blifva krig; men i allmänhet tror jag, att legan har gått till ett eller par hundra kronor, och om torpet har varit bra, har det gått för ännu bättre pris. Emellertid har jag hört allmogen säga

Förslag till lag om härordningen.
(Forts.)

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

vid skiften, att de vore villiga afsätta rymliga torp, emedan derigenom lättare erhöles pålitliga och bra soldater, med hvilka de kunna stå i godt förhållande. Den föreslagna nya värfvade stammen torde ej kunna blifva bättre, utan hellre sämre, än den vi hafva. Den skulle egentligen bestå af ynglingar från 18 till några och 20 års ålder. Den skulle undervisas i $1\frac{2}{3}$ år vid infanteriet och något mera vid specialvapnen. Denna stam, det måste vara alldeles klart, komme att blifva af till och med vida sämre beskaffenhet i moraliskt och socialt hänseende, än den vi hafva. Den indelte soldaten är fäst vid jorden. Han har verkligen fäst sig med familjeband. De indelte bestå i allmänhet af mycket godt och oförvitligt folk. Men den stam, som nu är i fråga, den skulle i sanning blifva en godtköpsstam, efter hvad det säges, ehuru jag tror, att den blifver många gånger dyrbarare, än den vi hafva. Det kan aldrig blifva annat än löst folk och sådana, som äro ännu mindre ordentliga och bra, än de som hafva tanke på att fästa sig med familjeband. Denna nya stam skall äfven blifva i socialt hänseende nästan farlig. Hvad kan den taga sig till efter att uti $1\frac{1}{2}$ år hafva legat uti kaserner, om den också gått derifrån utan att blifva förderfvad i ena eller andra hänseendet? Den är på bar backe och nödsakad att fara omkring i landet för att finna sin bergning. Den indelte deremot vet, att han har ett torp eller hemman, och reder sig, medan den andre blifver helt och hållet beroende af den tillfälliga arbetsförtjensten; och den aföning, som han fått, kan lätt sludras bort, vida lättare än för den indelte. Icke heller stor anledning är det för antagandet att han återgår till jordbruksarbetet. Det säges, att den nya stammen skulle få mera utbildning än den gamla. Ja, väl nog får den det; men hvarför icke låta denna indelta få densamma större utbildningen? Det finnes ju ingenting som hindrar detta. Kunna icke äfven de indelte vara $1\frac{1}{2}$ år i början uti utbildningskolor? Säsom General Abelins förslag innehåller, är detta mycket lätt att afhjelpa.

Med detta stora förslag är ställdt ett annat ganska stort förslag, som ingen förut i afton berört. Det är den nya bevillningsförordningen. Hade det nu varit så, att man genom denna föreslagna bevillningsförordning hade kunnat träffa det rätta, så att inkomstbevillning kommit att äsättas jordbruksrörelse i förhållande till dess verkliga afkastning, skulle detta möjligen något hafva utjemnat orättvisan af att afskrifva grundröntorna. Men så är icke förhållandet. Då, enligt förslaget, beskattningen på jordbruksrörelsen icke skall upptagas till mera än ett öre per hundra, och detta efter *fastighetsvärde*, och icke inkomstbevillning efter afkastningen äsättas, så är det ju orimligt att tänka sig någon rättvisa deruti, att hela den svenska jordbrukande befolkningen icke skall med den gamla och nya inkomstbevillningen tillhoppa skatta mera för framtiden, än hvad som skulle blifva förhållandet, om detta förslag antoges, ehuru det är möjligt, att med inkomsten på denna beskattning den skulle kunna lefva och underhålla sig. Nej, man träffar icke det rätta på det sätt, som här är föreslaget, och derfor blir det för framtiden, när bevillningen skall utgöras, icke mer än $\frac{1}{16}$ af de 10 millioner, man vill afskrifva, hvaraf vid den ökade beskattningen den jordbrukande klassen kommer att drabbas.

Jag kommer till sist till kostnaderna. Mig förefaller det vara en orimligt viktig sak att söka ställa det så, att debet och kredit gå ihop. Enligt det föreliggande förslaget har jag åtminstone icke kunnat finna någon klar kalkyl, huru det skulle utfalla sedan denna vidlyftiga och kostsamma organisation blifvit genomförd. En talare, Herr Mankell, som tillika är motionär, har antydtt i sin motion att, i stället för den af regeringen beräknade tillökningen af 4 millioner, tillökningen antagligen skulle uppgå till 20 millioner kronor. Jag vill särskildt fästa mig vid hans yttrande i motionen i detta fall, emedan han är sakkunnig fackman och han i dag framlagt en jämförelse, huru stor förbättring det nya förslaget skulle medföra i försvarsstyrkan i förhållande till det gamla. Han har vågat det påståendet, att det nya förslaget skulle göra styrkan fyra eller fem gångr starkare. Jag tror dock, att detta är öfverdrifvet. Han har nämnt, att det skulle komma att kosta ytterligare 20 millioner kronor. Jag vill hellre hålla detta för troligt än hans förra antagande, men för att icke taga något för mycket, vill jag beräkna, att det kostar endast tre fjerdedelar deraf eller 15 millioner kronor i tillökning. Ett sådant förslag kan aldrig vinna framgång och genomföras, med fördubblade af kadrer och infanteri och bildande af ny träng o. s. v., utan att man bereder sig på att det kostar penningar, och så mycket, att vi aldrig kunna på förhand beräkna hvad det kommer att gå till. Finland, som år 1881 antog en värnpligtslag, säges hafva för tre kasernetablissemant fått betala $1\frac{1}{2}$ million kronor. Huru mycket som i förevarande förslag är dertill anvisadt, vet jag ej säkert, men jag tror att det uppgår endast till några hundratusen kronor. Den tillökning i statsutgifterna, som skulle uppstå genom föreliggande stora förslag, är enligt gjorda beräkningar följande. Enligt Herr Mankells antagande för landtförsvaret 20 millioner, men af mig beräknadt till endast 15 millioner. Enligt Utskottets tillägg ungefär 2 millioner. För sjöförsvaret 2 millioner. För skyddsafgiftens borttagande omkring 700,000 kronor. För blifvande ändringar i bevilningen approximativt 300,000 kronor. För rustnings- och roteringsbesvärens samt grundräntornas afskrifvande 10 millioner kronor. Det är dessa 30 millioner, som man således får i förökad skattetunga. Om nu frändrages hvad som genom den mer eller mindre olyckliga stämpelpappersförordningen är ifrågasatt att erhålla, eller omkring 1,200,000 kronor, bestående af arfsskatt, vaxelskatt och all möjlig annan slags stämpelskatt, om detta, säger jag, frändrages jemte den tillökade fastighetsbevilningen, utgörande högst 700,000 kronor, så är det ju i allt fall icke mer än 2 millioner kronor, som kunna påräknas såsom tillökning i inkomster. Då återstå likvisst 28 millioner kronor att fylla för att genomföra detta stora förslag i sin helhet. Jag frågar den ärade Finansministern, hvarifrån dessa 28 millioner kronor skola tagas. Jag tror att det skall blifva ganska svårt att framlägga en önskelig och någorlunda giltig beräkning i detta fall. I 1873 års kompromiss-skrifvelse står i en ganska ljus beräkning, att det aldrig har varit en så lycklig tid för att tänka på afskrifning af grundskatter och rustnings- och roteringsbördorna; nu är tiden inne, säges det; man kan beräkna, att jernvägstrafikmedlen komma att ökas med 200,000 kronor årligen, som kunna användas för detta ändamål,

Förslag till lag om härordningen.
(Forts.)

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

och vidare att skogarne skola gifva 100,000 kronor i årlig tillökning; — men hvad skogarne beträffar har det slagit så illa ut, att, då inkomsten för dem år 1873 upptogs till 700,000 kronor, har inkomsten, enligt sista berättelsen, icke ökats mer än till 900,000 kronor i stället för 1,500,000 kronor, som den enligt beräkningen bort uppgå till. Jag kan verkligen antaga, efter de resor och beräkningar jag gjort i Norrland, att skogarnes kapital betydligt minskats och att det aldrig i framtiden kan tagas så mycket från skogarne, som hittills årligen tagits, utan att det fast hellre måste blifva en oupphörlig förminskning i inkomster från det hållet. Hvad jernvägstrafikmedlen beträffar, så känner jag icke huruvida de skulle kunna användas härför; men jag tror, att för afskrifning af grundskatterna intet heller från det hållet kan vara att påräkna, ty det vore bra, om dessa medel gäfvos så mycket, att de räckte till betalning af räntor å jernvägsskulden och dylikt. Det har vidare uppgifvits, att bidrag skulle kunna erhållas från bränvinsskatten, från tullafgifter m. m. Men bränvinsskatten är ju i betydligt fallande. Förhöjning i tullen å öfverflödsvaror är ju stängd genom handelstraktater, och konsumtionsskatterna kunna ju icke särdeles ytterligare höjas.

Enligt mitt förmenande och utan att göra något förslag skulle jag tro att regeringen möjligen skulle kunna hafva större utsigt att lyckas i sina förslag än nu, om den till en kommande riksdag, så mycket som möjligt är, stälde sitt förslag så, att det icke blefve mer än en större eftergift på roteringsbördan. Ja, jag har ingenting emot, att en ersättning gäfvos uppgående till och med till $\frac{3}{4}$ af hvad hela roteringsbördan utgör; men att vi finge hafva kvar grundskatterna och att dessa fortfarande skulle utgå för dem, som icke ville aflösa dem, och vidare att det icke ställdes högre fordringar i militäriskt afseende, än att beväringstiden fördubblades. Vi böra icke tvinga på folket, som icke för närvarande är villigt att gå in på längre tid, en mera utsträckt värnpligt, om vi också äro oförhindrade att gå tillväga på sådant sätt, att vi icke gifva efter en hårsman af hvad som är rätt. Vi böra hålla strängt på grundskatterna, ty de böra icke på något sätt efterskänkas.

Jag slutar nu och ber om ursäkt, att mitt anförande blifvit så långt; men den stora frågan har lifligt intresserat äfven mig, och för framtiden vill jag hafva till protokollet antecknade mina åsikter i saken. Jag vill icke åtaga mig det dryga ansvar, som följer med detta förslags antagande, och jag ber att de herrar, som tänka rösta för bifall, så mycket som möjligt uppträda och låta höra sina åsikter, så må de sedan bära ansvaret, i fall förslaget antages. Jag yrkar afslag.

Enär ytterligare sexton talare funnos antecknade för deltagande i förevarande öfverläggning, hemstälde Herr Grefven och Talmannen, att den fortsatta behandlingen af det under föredragning varande utlåtandet måtte uppskjutas till morgondagen.

Härtill lemnade Kammaren sitt bifall.

På framställning af Herr Grefven och Talmannen beslöts att på föredragningslistan för nästa sammanträde skulle uppföras främst de denna dag första gången bordlagda ärendena och sist det denna dag andra gången bordlagda utlåtandet.

Kammaren åtskildes kl. 9 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.
